

Hallituksen esitys Eduskunnalle hakemusasioden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa. Hakemusasioden osalta ei ole voimassa yhtenäisiä menettelysäännöksiä. Ehdotettavassa laissa annettaisiin yleissäännökset hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa. Säännökset mahdollistaisivat erilaisten hakemusasioden joustavan käsittelyn.

Nykyisin hakemusasioita käsitellään yleisen alioikeuden kansliassa tai täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Esityksen mukaan suurin osa niistä hakemusasioista, jotka nykyisin käsitellään alioikeuden istunnossa, käsiteltäisiin kansliassa. Asia tulisi kuitenkin edelleen käsitellä aina istunnossa muun muassa silloin, kun asiassa on varattava muulle kuin hakijalle tilaisuus tulla kuulluksi tai siinä on kuultava todistajaa.

Esityksessä ehdotetaan, että hakemusia voitaisiin suurimmassa osassa tapauksista käsitellä ja ratkaista alioikeudessa kokoonpanossa, jossa kihlakunnanoikeuden muodostaa sen puheenjohtaja

ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeuden yksi sen lainoppineista jäsenistä. Laissa mainitusta syystä asia olisi kuitenkin käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa. Esimerkiksi asian riittäisyys voisi olla tällainen syy. Ehdotus ei merkitsisi muutosta täysilukuisen alioikeuden toimivaltaan. Täysilukuinen alioikeus olisi edelleen aina toimivaltainen käsittelemään hakemusasian. Täysilukuinen alioikeus käsitelisi hakemusasian aina istunnossa.

Esitys ei koske niitä hakemusasioita, joiden käsittelystä on jo nykyisin voimassa erityiset säännökset, esimerkiksi lainhuudatus- ja kiinnitysasioita.

Esityksessä ehdotetaan myös vähäisiä muutoksia oikeudenkäymiskaareen ja eräisiin muihin lakeihin.

Uudistus on tarkoitus saattaa voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on lakiehdotukset hyväksynyt.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	1.4. Laki tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta	21
1. Uudistuksen tavoitteet ja toteutuskeinot	3	2. Voimaantulo	22
2. Nykyinen tilanne	3	LAKITEKSTIT	23
2.1. Hakemusasioita koskeva lainsäädäntö	3	1. Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioi- keudessa	23
2.2. Hakemusasiat ja niiden määrä	4	2. Laki avioliittolain 43 ja 44 §:n muuttamisesta	26
2.3. Menettelytavat	4	3. Laki oikeudenkäymiskaaren 23 luvun muuttami- sesta	27
2.4. Esityksen valmistelu	5	4. Laki tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta	27
3. Uudistuksen sisältö	5	LIITE	28
4. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutuk- set	6	Rinnakkaistekstit	28
5. Esityksen yhteys muihin uudistuksiin	6	2. Laki avioliittolain 43 ja 44 §:n muuttamisesta	28
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7	4. Laki tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta	29
1. Lakiehdotusten perustelut	7		
1.1. Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa	7		
1.2. Laki avioliittolain 43 ja 44 §:n muuttamisesta	20		
1.3. Laki oikeudenkäymiskaaren 23 luvun muut- tamisesta	21		

YLEISPERUSTELUT

1. Uudistuksen tavoitteet ja toteutuskeinot

Yleisissä alioikeuksissa käsitellään riita- ja rikosasioiden lisäksi erilaisia asioita, jotka alioikeus voi ottaa käsiteltävikseen hakemuksesta, ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan (*hakemusasia*). Niitä on huomattavasti enemmän kuin riita- ja rikosasioita. Osa hakemusasioista käsitellään tuomioistuimen kansliassa, osa istunnossa. Kansliassa käsiteltäviä hakemusasioita on huomattavasti enemmän kuin istunnossa käsiteltäviä.

Istunnossa asian käsittelyyn osallistuu raastuvanoikeudessa kolme jäsentä sekä kihlakunnanoikeudessa puheenjohtaja ja lautakunta, johon kuuluu vähintään viisi ja enintään seitsemän lautamiestä. Kansliassa hakemusasian käsittelee raastuvanoikeuden puheenjohtaja tai lainoppinut jäsen sekä kihlakunnanoikeudessa kihlakunnan tuomari tai käräjätuomari. Lisäksi notaari voi käsitellä eräitä hakemusasioita sekä raastuvanoikeuden että tuomiokunnan kansliassa.

Hakemusasioista on säädetty useissa eri laeissa. Niissä on usein säännöksiä myös eräistä käsittelyyn liittyvistä yksittäisistä seikoista. Lisäksi eräiden hakemusioiden osalta ovat voimassa yksityiskohtaiset käsittelyä koskevat säännökset. Sen sijaan yleistä hakemusioiden käsittelyä koskevaa säännöstöä ei ole olemassa. Hakemusioiden käsittelyyn on edellä mainittujen erityissäännösten ohella sovellettu soveltuvin osin riita-asian käsittelyä koskevia säännöksiä.

Esityksessä ehdotetaan annettaviksi yleissäännökset hakemusioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa. Osa hakemusioiden käsittelyä koskevasta erityissäännöksistä jäisi kuitenkin edelleen voimaan. Ehdotettava laki ei koskisi esimerkiksi lainhuudatus- ja kiinnitysasioita, konkurssiasioita, maksutonta oikeudenkäyntiä koskevia eikä merilain (167/39) mukaan käsiteltäviä asioita.

Laki hakemusioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa olisi toissijainen. Jos muussa laissa tai ennen ehdotettavan lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on ehdotettavasta laista poikkeava säännös, noudatetaan sitä. Säännöstä, joka koskee alioikeuden kokoonpanoa, yhden tuomarin

toimivaltaa tai edellyttää asian käsittelemistä istunnossa, ei kuitenkaan noudateta, jos se on laissa, joka on annettu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, tai asetuksessa.

Ehdotettavan lain mukaan hakemusia voitaisiin käsitellä joko alioikeuden kansliassa tai istunnossa. Lakiehdotuksessa nimenomaan mainituissa tapauksissa asia olisi kuitenkin aina käsiteltävä istunnossa. Lain piiriin tulevista asioista voitaisiin käytännössä ilmeisesti suurin osa käsitellä kansliassa.

Hakemusasiat ovat usein yksinkertaisia ja ne ovat yleensä helppoja ratkaista. Sen vuoksi ehdotetaan, että hakemusasiat voitaisiin käsitellä kokoonpanossa, jossa kihlakunnanoikeuden muodostaa sen puheenjohtaja ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeuden yksi sen lainoppineista jäsenistä. Tällaisessa kokoonpanossa voitaisiin käsitellä kaikki ne hakemusasiat, joiden käsittelystä ei ehdoteta toisin säädettyä. Täysilukuisessa alioikeudessa hakemusia olisi käsiteltävä vain laissa mainitusta syystä. Täysilukuinen alioikeus käsitelisi asian aina istunnossa.

Ehdotettavassa laissa ja sen perusteluissa ilmaistulla käsittely tarkoitetaan sekä asian käsittelemistä että sen ratkaisemista, jollei asiayhteydestä muuta ilmene.

Ehdotukseen sisältyvät menettelysäännökset mahdollistavat hakemusioiden nopean ja joustavan käsittelyn. Nykyisin hakijan on toimitettava hakemus alioikeuteen itse tai käytettävä siihen asiamiestä. Ehdotuksen mukaan hakemus voidaan toimittaa myös postitse alioikeuden kansliaan. Ehdotuksen mukaan hakijan tulee olla läsnä hakemusasian käsittelystä vain silloin, kun se asian käsittelyn ja ratkaisemisen kannalta on välttämätöntä.

2. Nykyinen tilanne

2.1. Hakemusia koskeva lainsäädäntö

Eräitä alioikeuden kansliassa käsiteltäviä hakemusia koskevat erilliset menettelysäännök-

set. Sellaisia asioita ovat esimerkiksi lainhuudatus- ja kiinnitysasiat.

Useiden istunnossa käsiteltävien hakemusasioden osalta on voimassa eräitä yksittäisiä menettelysäännöksiä. Sellaisia säännöksiä on muun muassa avioliittolaissa (234/29), perintökaareissa (40/65), holhouslaissa vuodelta 1898, laissa lapseksiottamisesta (153/85), laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/83) ja laissa kuolleet julistamisesta vuodelta 1901. Säännökset koskevat pääasiassa alioikeuden alueellista toimivaltaa, hakemuksen tekoon oikeutettujen henkilöiden piiriä ja tuomioistuimen velvollisuutta kuulaa muita henkilöitä kuin hakijaa.

Eräiden säännösten mukaan yleensä alioikeuden istunnossa käsiteltävä hakemusasia voidaan poikkeuksellisesti ratkaista tuomioistuimen kansliassa. Tällaisia ratkaisuja kutsutaan väliaikaismääräyksiksi ja niitä voidaan antaa eräissä kiireellisissä hakemusasioissa. Asia, jossa väliaikaismääräys on annettu, tulee saattaa myöhemmin täysilukuisen alioikeuden käsiteltäväksi ja lopullisesti ratkaistavaksi. Kihlakunnantuomari voi esimerkiksi antaa kansliassa väliaikaisen uskotun miehen määräyksen silloin, kun kihlakunnanoikeudella ei ole istuntoa. Istuntojen välisenä aikana kihlakunnantuomari voi lisäksi ratkaista eräitä hakemusia lopullisesti, esimerkiksi jatkaa perunkirjoitusaikaa.

Suurimman osan hakemusia tuomioistuin ottaa käsiteltäväkseen hakemuksesta. Eräät hakemusasiat otetaan tuomioistuimessa käsiteltäviksi muun viranomaisen ilmoituksesta. Sellainen asia on esimerkiksi yhdistyksen toiminnan kieltämistä koskevan sisäasiainministeriön tai lääninhallituksen päätöksen vahvistaminen tuomioistuimessa. Omasta aloitteestaan tuomioistuin voi ryhtyä toimenpiteisiin esimerkiksi jonkun henkilön määrittämiseksi pitämään huolta säätiön perustamisesta säätiön kuoltua tai holhouksen siirtämiseksi.

2.2. Hakemusasiat ja niiden määrä

Alioikeudessa käsiteltiin vuonna 1982 hakemusia seuraavasti:

Alioikeuden istunnossa

Holhousasiat	6 813
Testamentin valvonta	6 587
Avioehdot	4 956
Asumuserot	3 740
Avioerot	3 622
Konkurssiasiat	1 640

Virkavala tms.	1 493
Pesänjakajan määrääminen	1 192
Asiakirjan kuolettaminen	477
Lapseksiottaminen	450
Perunkirjoitusajan pitentäminen	450
Testamentin tallentaminen	410
Kuolleet julistaminen	393
Julkinen haaste	255
Meriselitys	46
Muut	2 113
Yhteensä	34 637

Alioikeuden kansliassa

Lainhuudatus- ja kiinnitysasiat	256 279
Perukirjojen rekisteröiminen	42 535
Isyyden tunnustamisen hyväksyminen	8 424
Yhteensä	307 238

Samana vuonna alioikeuden istunnossa ratkaistiin 35 017 riita-asiaa ja 55 928 rikosasiaa. Edellä olevaan taulukkoon ei ole merkitty kaikkia alioikeuden kansliassa käsiteltäviä asioita. Siitä puuttuvat muun muassa maksamis- ja rangaistussääntelyasiat. Vuonna 1982 käsiteltiin maksamismääräysasioita 91 605 ja rangaistussääntelyasioita 249 582 kappaletta.

2.3. Menettelytavat

Eri tuomioistuimissa on hakemusioiden vastaanotto järjestetty eri tavoin. Kansliassa käsiteltävä hakemusasia otetaan vastaan kansliassa kanslian aukioloaikana, joka on valtion virastoissa noudatettava työaika. Istunnossa käsiteltävä hakemusasia yleensä otetaan vastaan istuntopäivän alussa. Eräissä tuomioistuimissa hakemusia otetaan vastaan jokaisena istuntopäivänä. Toisissa taas pyritään siihen, että hakijat ilmoittavat etukäteen tuomioistuimen kansliaan aikomuksestaan tuoda hakemusasia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tällöin heille suositellaan asian kiireellisuuden ja tuomioistuimen työn kannalta sopivinta käsitelypäivää. Tällä tavoin on tultu siihen, että nämä tuomioistuimet ottavat hakemusia vastaan käytännössä vain tiettyinä päivinä. Sellainen järjestely helpottaa istuntopäivien työmäärän suunnittelua. Jos hakemusioiden käsittely on kiireellinen tai jos hakija sitä pyytää, hakemusasia otetaan vastaan myös sellaisena istuntopäivänä, jona hakemusia ei muutoin käsiteltäisi.

Pääsääntö on, että asiakirjoja ei saa lähettää alioikeudelle postitse eikä lähetin välityksellä. Tästä johtuu, että hakemusasiasakin hakijan on tuotava hakemus tuomioistuimeen itse tai käytettävä siihen asiamiestä. Tämä aiheuttaa hakijalle kustannuksia.

Joskus hakemus saattaa olla niin puutteellinen, ettei asiaa voida ratkaista. Jos puutteellisuus on korjattavissa eikä hakemusta ole heti hylättävä tai jätettävä tutkimatta, asian käsittely lykätään. Käytännössä hakijaa kuitenkin usein epävirallisesti kehoitetaan korjaamaan puute ennen hakemuksen antamista tuomioistuimelle. Asia tulee tällöin vireille tuomioistuimessa vasta silloin, kun hakija tuo hakemuksen uudelleen.

Tuomioistuimen on ratkaistava hakemusia välittömästi käsittelyn päätyttyä, jollei asian lykkäämiseen ole aihetta. Hakemusasiasa tehtävä ratkaisu on joko päätös tai jokin toimenpide, esimerkiksi asian merkitseminen tuomioistuimen pöytäkirjaan. Hakija on velvollinen lunastamaan toimituskirjana otteen hakemusasian käsittelystä laaditusta tuomioistuimen pöytäkirjasta.

2.4. Esityksen valmistelu

Esitys pohjautuu oikeusministeriössä valmisteluun ehdotukseen hakemusioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 8/1980). Tästä ehdotuksesta pyydettiin lausunto 38 viranomaiselta, tuomioistuimelta ja järjestöltä. Melkein kaikki lausunnonantajat suhtautuivat myönteisesti ehdotettavan lain tarpeellisuuteen ja yleisesti ottaen myös laadittuun lakiehdotukseen. Ehdotuksen yksityiskohtien osalta esitettiin kuitenkin lukuisia huomautuksia. Hallituksen esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon tehdyt huomautukset. Esityksen jatkovalmisteluun oikeusministeriössä on osallistunut asiantuntijoita tuomioistuinlaitoksesta.

Valtioneuvosto pyysi esitysehdotuksesta lain tarkastuskunnan lausunnon. Kesäkuun 30 päivänä 1982 antamassaan lausunnossa (n:o 2/1982) laintarkastuskunta katsoi muun muassa, että ehdotusta yhden tuomarin tuomioistuumista eräiden hakemusioiden käsittelyä varten ei tulisi toteuttaa varsinkaan, kun samalla ei ole selvitetty ehdotuksen vaikutusta oikeudenkäymiskaaren 1 ja 23 luvun säännöksiin. Laintarkastuskunnan mielestä asia kaikessa laajuudessaan tulisi selvit-

tää alioikeusuudistusta muutoinkin valmisteltaessa.

Laintarkastuskunnan lausunnon johdosta esitystä on eräiltä osin tarkistettu. Esitys on valmisteltu vireillä olevaan alioikeusuudistukseen liittyen ja siihen on sisällytetty ehdotus oikeudenkäymiskaaren 23 luvun muuttamisesta.

3. Uudistuksen sisältö

Laki hakemusioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa sisältäisi yleiset säännökset niiden hakemusioiden käsittelystä, joista ei ole nykyisin voimassa erillisiä menettelysäännöksiä. Voimassa olevat eräitä hakemuksesta vireille tulevia asioita koskevat menettelysäännökset jäisivät edelleen voimaan. Laki ei koskisi esimerkiksi lainhuudatus- ja kiinnitysasioita, maksamismääräysasioita, maksutonta oikeudenkäyntiä koskevia asioita eikä merilain mukaan käsiteltäviä asioita. Lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentista ilmenee, että laki olisi muun muassa alioikeuden kokoonpanoa koskevia säännöksiä lukuun ottamatta toissijainen muussa laissa tai ennen ehdotettavan lain voimaantuloa annetussa asetuksessa olevaan laista poikkeavaan säännökseen nähden. Tästä huolimatta on laissa haluttu selvyyden vuoksi mainita eräät asiat, joihin ei lakia eikä siis myöskään alioikeuden kokoonpanoa koskevia säännöksiä sovelleta.

Lainhuudatus- ja kiinnitysasioiden jääminen lain soveltamisalan ulkopuolelle johtuu osaksi siitä, että kiinteistöön liittyvien oikeuksien kirjaamisjärjestelmä erikseen on uudistustyön kohteena. Lakia ei tässä vaiheessa ehdoteta sovellettavaksi myöskään konkurssiasioihin. Tämä johtuu siitä, että vireillä olevan konkurssimenettelyn uudistamista koskevan työn yhteydessä voidaan vasta arvioida mahdollisuus soveltaa ehdotettavaa lakia myös konkurssiasioihin. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät myös isyyden tunnustamisen hyväksymistä koskevat asiat. Isyyden tunnustamisen hyväksymistä koskevat verrattain uudet ja myös menettelyn osalta riittävät säännökset isyyslaissa (700/75). Näistä syistä lakia hakemusioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa ei ehdoteta sovellettavaksi isyyden tunnustamisen hyväksymistä koskeviin asioihin.

Uudistuksella muutettaisiin alioikeuden kokoonpanoa koskevia säännöksiä. Hakemusia voitaisiin käsitellä lakiehdotuksesta ilmenevin edellytyksin kokoonpanossa, jossa kihlakunnan oikeuden muodostaisi sen puheenjohtaja ilman

lautakuntaa sekä raastuvanoikeuden yksi sen lainoppineista jäsenistä. Alioikeus voisi tässä yhden tuomarin kokoonpanossa käsitellä hakemusasian joko alioikeuden kansliassa tai alioikeuden istunnossa.

Tarkoituksena on, että hakemusia mahdollisimman usein käsiteltäisiin kansliassa. Istunnossa hakemusia tulisi käsitellä silloin, kun asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi tai kun on kuultava todistajaa taikka hakijaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Täysilukuisessa alioikeudessa olisi käsiteltävä sellainen riitainen hakemusia, jota asiaan osalliset eivät pyydä ratkaistavaksi yhden tuomarin muodostamassa alioikeudessa. Hakemusia olisi aina käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa muun muassa silloin, kun asian ratkaiseminen vaatii laajaa todistelua tai kun on kysymys päätöksestä, joka lain tai asetuksen nojalla saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai johon haetaan tuomioistuimessa muutosta.

Lakiehdotuksen alioikeuden kokoonpanoa koskevat säännökset eivät merkitse muutosta täysilukuisen alioikeuden toimivaltaan. Täysilukuinen alioikeus voisi siten edelleen aina käsitellä hakemusasian. Täysilukuinen alioikeus käsittelee asian aina istunnossa.

Lakiehdotuksen säännökset koskisivat muun muassa hakemuksen vireilletuloa, hakemuksen sisältöä ja liitteitä, hakemusasian käsittelemistä kansliassa, hakemusasian ratkaisemista, käsitteystä laadittavaa pöytäkirjaa, hakemusasioista pidettävää päiväkirjaa ja toimituskirjaa.

Ehdotettavilla säännöksillä on pyritty mahdollistamaan hakemusasioiden joustava käsittely. Säännösten mukaan hakemus ja silloin, kun asiaa käsitellään kansliassa, hakijan lausuma ja muut asiakirjat voitaisiin toimittaa myös postitse tai lähetin välityksellä alioikeuden kansliaan.

Jos asiaa ei voida käsitellä kansliassa, se olisi viran puolesta siirrettävä istunnossa käsiteltäväksi. Jollei hakemusta ole esitetty täysilukuisen alioikeuden istunnossa eikä asiaa voida käsitellä yhden tuomarin muodostamassa kokoonpanossa, asia olisi siirrettävä täysilukuisen alioikeuden käsiteltäväksi niin ikään viran puolesta. Hakemuksen puutteellisuus ei johtaisi hakemuksen tutkimatta jättämiseen tai hylkäämiseen, vaan hakijaa tulisi kehottaa hakemuksen täydentämiseen. Tässä yhteydessä tulisi myös opastaa ja neuvoa hakijaa.

Hakemusasioissa pöytäkirja laadittaisiin vain ehdotettavassa laissa erikseen mainitusta syystä. Kirjallinen oikeudenkäyntiaineisto liitettäisiin

erilliseen asiakirjavihkoon. Jollei pöytäkirjaa laadittaisi, asiakirjavihkoon tulisi sisällyttää tarpeelliset tiedot hakemuksesta ja asian käsittelystä. Hakemusasioista ehdotetaan pidettäväksi päiväkirjaa. Tarkemmat määräykset päiväkirjasta ja asiakirjavihkon muodostamisesta antaisi oikeusministeriö. Toimituskirjana hakija olisi velvollinen lunastamaan päätöksen tai todistuksen tehdystä toimenpiteestä.

Lakiehdotus ei sisällä kaikkia hakemusasioiden käsittelyssä tarvittavia säännöksiä. Hakemusasioiden käsittelyssä olisi lisäksi soveltuvin osin edelleen noudatettava, mitä riita-asian käsittelystä alioikeudessa on voimassa.

4. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Uudistus merkitsisi sitä, että hakemusasioita entistä enemmän käsiteltäisiin alioikeuden kansliassa. Tällöin alioikeuden istunnossa käsiteltävien asioiden määrä vähenee. Mahdollisuus käsitellä hakemusia yhden tuomarin kokoonpanossa helpottaa erityisesti raastuvanoikeuksien työtä. Alioikeuden kansliassa käsiteltävät hakemusasiat voitaisiin useissa tapauksissa osoittaa notaarin käsiteltäviksi. Alioikeuksien toimintaa tällä tavoin kehittämällä voitaisiin nykyistä suurempi työpanos käyttää varsinaisten oikeudenkäyntiasioiden, erityisesti laajempien ja vaikeampien asioiden perusteellisempaan käsittelemiseen. Uudistus ei aiheuta valtiolle lisäkustannuksia. Uudistuksen aiheuttamaa kustannussäästöä on vaikea arvioida.

5. Esityksen yhteys muihin uudistuksiin

Ehdotettava laki liittyy vireillä olevaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen ja alioikeuksien yhtenäistämiseen. Uudistus voidaan toteuttaa erillisenä. Uudistus on suunniteltu siten, että suurinta osaa säännöksistä voidaan soveltaa myös alioikeusmenettelyn laajemman uudistamisen jälkeen.

Ehdotukseen sisältyviä alioikeuden kokoonpanoa koskevia säännöksiä valmisteltaessa on säännönmukaista suppeamman kokoonpanon toimivalta rajoitettu sen laatuisiin asioihin, jotka myös yhtenäistetyssä alioikeudessa on tarkoituksenmukaista käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa.

Oikeusministeriössä valmisteltavan avioliittolainsäädännön uudistamisen yhteydessä tultaneen ehdottamaan, että ainakin osa nykyisin riita-asioina käsiteltävistä avioliiton purkamista

koskevista asioista muutettaisiin hakemusasioiksi. Niitä käsiteltäessä tultaisiin soveltamaan nyt ehdotettavaa lakia siltä osin kuin erityissäännöksiä ei tulla antamaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa

1 §. *Soveltamisala.* Laki on tarkoitettu sovellettavaksi pykälän 2 momentissa mainittuja asioita lukuun ottamatta kaikkien alioikeuden kansliassa tai istunnossa käsiteltävien hakemusasioiden käsittelyyn. Lain soveltamisalan määrittelyn kanalta on keskeinen merkitys sillä, mitä hakemusasialla tarkoitetaan. Soveltamisalaa selventäisi, jos hakemusasia voitaisiin samalla täsmällisesti määrittellä. Hakemuslainkäyttö, josta käytetään myös nimityksiä vapaaehtoinen oikeudenhoito (jurisdictio voluntaria) ja ennakkoturvaamismenettely, on kuitenkin käsitteellisesti vaikeasti täsmennettävissä.

Useissa hakemusasioissa on kysymys henkilön määräämisestä johonkin tehtävään, esimerkiksi holhoojaksi tai pesänjakajaksi. Lisäksi voi olla kysymys jonkin oikeussuhteen tai oikeudellisesti merkityksellisen tosiseikan toteamisesta, kirjauksesta tai julkistamisesta. Esimerkkinä viimeksi sanotunlaisista hakemusasioista voidaan mainita testamentin valvonta tai avioehtosopimuksen ottaminen alioikeuden pöytäkirjaan. Hakemusasiassa hakijalla tai hakijoilla ei yleensä ole sellaista vastapuolta, jonka oikeusasemaan asiassa tehtävä päätös välittömästi vaikuttaisi. Jotkut hakemusasiat saattavat kuitenkin olla rinnastettavissa riita-asioihin. Näin on esimerkiksi silloin, kun pesän osakkaat ovat erimielisiä pesänjakajan määräämistä koskevassa asiassa. Käytännössä tavallisimmat alioikeudessa käsiteltävät hakemusasiat on lueteltu edellä 2.2 jaksossa.

Lain soveltamisala voitaisiin määrittellä siten, että luettelaisiin erikseen ne hakemusasiat, joita laki koskee, taikka esimerkinluontoisesti ainakin osa niistä. Kaikkien hakemusasioiden mainitseminen luettelossa ei ole kuitenkaan lakiteknisesti tarkoituksenmukaista eikä edes mahdollista. Hyvinä ei myöskään voida pitää esimerkinomaisen

luettelon laatimista, koska sellaisen luettelon laadintaperusteet olisivat joka tapauksessa jossakin määrin mielivaltaiset.

Useissa hakemusasioita koskevissa erityissäännöksissä on maininta siitä, että tuomioistuimien ryhtyminen toimenpiteisiin hakemuksesta tai että johonkin toimenpiteeseen on pyydyttävä tuomioistuimen lupa. Ehdotuksessa onkin päädytty määrittelemään lain soveltamisala siten, että lakia sovellettaisiin yleisessä alioikeudessa sellaisten asioiden käsittelyyn, jotka alioikeus voi ottaa käsiteltäväkseen hakemuksesta, ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan. Näin hakemusasia erottuu riita- ja rikosasioista, joiden vireillepano edellyttää käytännöllisesti katsoen aina joko haastamista tai rikosasioden osalta vaihtoehtoisesti vangitsemista. Käytännössä hakemusasioiden erottelminen riita- ja rikosasioista ei aiheuttane vaikeuksia.

Niin kuin edellä yleisperustelujen kohdalla on todettu, suurin osa hakemusasioista on sellaisia, jotka alioikeus voi ottaa käsiteltäväkseen hakemuksesta tai ilmoituksesta. Omasta aloitteestaan tuomioistuimen on ryhdyttävä toimenpiteisiin esimerkiksi eräissä holhousasioissa.

Eräiden hakemusasioiden käsittelyä pyydetään käytännössä hakemuksella, joka muodoltaan muistuttaa haastehakemusta. Tällainen hakemusasia on esimerkiksi pesänjakajan määrääminen. Lakia sovellettaisiin myös tällaisten hakemusasioiden käsittelyyn. Sen sijaan asumus- ja avioeroasia on riita-asia aina silloin, kun vain toinen avioapuolisoista hakee eroa. Näin on silloinkin, kun eron peruste on sellainen, että puolisoit olisivat voineet hakea eroa yhteisellä hakemuksella. Ainoastaan sellaisen asumus- tai avioeroasian käsittelyyn, jota puolisoit ovat pyytäneet yhteisellä hakemuksella, sovellettaisiin ehdotettavaa lakia.

Osa holhousasioista on riita-asioita ja osa hakemusasioita. Esimerkiksi holhottavaksi julistamista koskeva asia on hakemusasia silloin, kun sen panee vireille henkilö, joka pyytää itsensä julistamista holhottavaksi. Jos taas holhottavaksi julistamista pyytää holhottavaksi esitetyn puoliso, su-

kulainen tai holhouslautakunta, kysymys on riitaasiasta. Silloin kun holhousasia on holhouslain säännösten perusteella hakemusia, sovelletaan ehdotettavaa lakia.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaan käsiteltävät asiat, jollei niitä käsitellä kanteella vireille tulleen avio- tai asumuseroasian yhteydessä, ovat myös hakemusasioita. Tällaisen asian yhteydessä voidaan esittää myös vaatimus lapselle maksettavan elatusavun vahvistamisesta tai vahvistetun elatusavun muuttamisesta. Vaikka elatusavun vahvistamista tai vahvistetun elatusavun muuttamista koskeva asia erillisenä asiana on riita-asia, käsiteltäisiin se lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian yhteydessä hakemusasiana ehdotettavan lain mukaisesti.

Lakia sovellettaisiin myös silloin, kun on kysymys todisteiden vastaanottamisesta vastaisen varalta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10 §:n mukaan tai todisteiden vastaanottamisesta toisesa tuomioistuimessa vireillä olevaa oikeudenkäyntiä varten oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 41 §:n perusteella. Lisäksi lakia sovellettaisiin silloin, kun otetaan vastaan todistelua vieraan valtion tuomioistuimen pyynnöstä.

Lain soveltamisalaan kuuluvat myös muissa kuin pykälän 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa annettavat väliaikaismääräykset, jotka tuomari voi antaa silloin, kun tuomioistuin ei ole koolla. Tuomarin antaman väliaikaismääräyksen saattamisesta istunnossa ratkaistavaksi ehdotetaan säädettäväksi lain 2 §:n 2 momentissa.

Lisäksi lain soveltamisalaan kuuluisivat varsinaisiin hallintotehtäviin osittain rinnastettavat hakemusasiat. Sellaisia hakemusia ovat esimerkiksi julkisen kaupanvahvistajan ja holhouslautakunnan puheenjohtajan määrääminen. Sen sijaan ehdotettava laki ei koske tuomioistuimen sisäisiä hallinto- tai talousasioita.

Pykälän 2 momentissa on lueteltu ne asiat, joihin lakia ei sovellettaisi. Tällaisia ovat ensinnäkin rikosasiat, jotka selvyiden vuoksi on haluttu mainita laissa. Eräitä hakemuksesta vireille tulevia asioita koskevat jo nykyisin, osittain niiden erityislaadusta johtuen, erityiset menettelysäännökset. Tämän vuoksi momentissa ehdotetaan, että lakia ei sovellettaisi lainhuudatus- ja kiinnitysasioihin, maksamismääräysasioihin, isyden tunnustamisen hyväksymistä koskeviin asioihin, maksutonta oikeudenkäyntiä koskeviin eikä merilain mukaan käsiteltäviin asioihin. Niin kuin yleisperusteluissa jaksossa 3 on todettu, ehdotettava laki olisi 2 §:n 1 momentin perusteella

muun muassa alioikeuden kokoonpanoa koskevia säännöksiä lukuun ottamatta toissijainen muussa laissa tai ennen ehdotettavan lain voimaantuloa annetussa asetuksessa olevaan laista poikkeavaan säännökseen nähden. Laissa on kuitenkin selvyiden vuoksi lueteltu edellä mainitut asiat, joihin ei lakia eikä siis myöskään alioikeuden kokoonpanoa koskevia säännöksiä sovelleta. Lainhuudatus- ja kiinnitysasioiden jättäminen lain soveltamisalan ulkopuolelle johtuu myös siitä, että kiinteistöön liittyvien oikeuksien kirjaamisjärjestelmä on erikseen uudistustyön kohteena.

Puheena olevan 2 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi myöskään konkurssiin. Tämä johtuu siitä, että konkurssimenettelyä koskevat säännökset ovat erikseen valmisteltavina. Vasta tuon työn yhteydessä voidaan arvioida mahdollisuus soveltaa ehdotettavaa lakia myös konkurssimenettelyyn.

2 §. *Lain subde muihin säädöksiin.* Pykälä koskee ehdotettavan lain ja hakemusia koskevien erityissäännösten välistä suhdetta.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdotettava laki on toissijainen. Jos muussa laissa tai ennen lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on ehdotettavasta laista poikkeava säännös, on sitä noudatettava. Ehdotettava laki ei kuitenkaan ole toissijainen, jos muun lain, joka on annettu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, tai asetuksen säännös koskee alioikeuden kokoonpanoa tai yhden tuomarin toimivaltaa. Momentin mukaan muussa laissa tai asetuksessa olevaa alioikeuden kokoonpanoa tai yhden tuomarin toimivaltaa koskevaa säännöstä ei noudateta, jos säännös on laissa, joka on annettu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, tai asetuksessa. Voimassa olevasta oikeudenkäyntijärjestyksestä johtuen hakemusioiden osalta on voimassa menettelysäännöksiä, jotka edellyttävät hakemusasian käsittelemistä istunnossa. Kun lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset, joiden mukaan määräytyy se, milloin asia käsitellään kansliassa ja milloin istunnossa, ehdotetaan momenttiin otettavaksi säännös siitä, ettei sellaista säännöstä, joka edellyttää asian käsittelemistä istunnossa, noudateta, jos säännös on laissa, joka on annettu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, tai asetuksessa.

Pykälän 1 momentin säännös on kirjoitettu siten, että ehdotettavan lain voimaantulon jälkeen ei asetuksella voida antaa laista poikkeavia säännöksiä. Sitä vastoin ei ole estettä sille, että lain voimaantulon jälkeen lailla annetaan säännöksiä, joiden mukaan jotkin tietyt asiat on aina

käsiteltävä esimerkiksi täysilukuisessa alioikeudessa.

Ehdotettavan lain ja muun lain tai asetuksen säännösten poikkeaminen toisistaan tarkoittaa yleensä sitä, että menettelysäännökset ovat erilaisia. Tällöin saattaa kuitenkin olla kysymys vain siitä, että säännökset täydentävät toisiaan. Tämän takia on välttämätöntä tutkia tarkoin kussakin tilanteessa, onko kysymys toisistaan poikkeavista vai toisiaan täydentävistä säännöksistä.

Pykälän 2 momentti koskee niin sanottuja väliaikaismääräyksiä. Eräiden väliaikaismääräysten osalta on voimassa säännös, että tuomarin väliaikaisesti ratkaisema asia on saatettava täysilukuisen alioikeuden ratkaistavaksi. Tällainen säännös on esimerkiksi perintökaaren 18 luvun 4 §:n 3 momentissa. Sen mukaan kihlakunnantuomari voi, milloin ei ole tuomioistuimen istuntopäivä, määrätä toimitsijan huolehtimaan pesästä. Tuomarin antama väliaikainen määräys on kuitenkin voimassa vain siihen asti, kun tuomioistuin asiaa päättää.

Momentissa ehdotetaan, että jos asiassa kansliassa on annettu päätös tai tehty toimenpide ja asia olisi saatettava istunnossa lopullisesti ratkaistavaksi muussa laissa, joka on annettu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, tai asetuksessa olevan säännöksen perusteella, on näin meneteltävä vain, jos se ehdotettavan lain perusteella on tarpeellista. Ehdotus tarkoittaa sitä, että osa nykyisin voimassa olevien lakien ja asetusten mukaan väliaikaismääräyksinä pidettävistä ratkaisuista olisi lain voimaan tultua lopullisia ratkaisuja. Käytännössä ratkaisun lopullisuus todettaisiin päätöksessä. Istunnossa käsiteltäväksi siirrettyä asiassa väliaikaismääräystä koskevassa päätöksessä taas olisi mainittava, että ratkaisuun sisältyvä määräys on voimassa siihen saakka, kunnes asia on ratkaistu istunnossa.

Lacissa ja asetuksissa mainitut väliaikaismääräykset koskevat yleensä kiireellisiä hakemusasioita, joissa asian luonteesta johtuen on tarpeellista saada ratkaisu nopeasti. Tarve säilyttää mahdollisuus antaa väliaikaismääräyksiä on olemassa edelleen sellaisten asioiden osalta, joita ei ehdotettavan lain mukaan voida ratkaista kansliassa. Esimerkiksi pesänselvittäjän määräämistä koskeva asia on riittäisenä yleensä saatettava täysilukuisen alioikeuden lopullisesti ratkaistavaksi silloin, kun pesän osakkaat ovat eri mieltä pesänselvittäjän määräämisestä. Myös silloin, kun asia ehdotettavan lain mukaan on käsiteltävä istunnossa esimerkiksi asiaan osallisen kuulemista varten, voi tuomioistuin yhden tuomarin kokoonpanossa

joutua antamaan väliaikaismääräyksen ja samalla siirtämään asian samassa kokoonpanossa toimitettavassa istunnossa lopullisesti ratkaistavaksi.

3 §. *Hakemusasian käsittely.* Pykälän 1 momentin mukaan hakemusia voitaisiin käsitellä joko alioikeuden kansliassa tai alioikeuden istunnossa. Vaikka ehdotuksen tarkoituksena onkin, että hakemusasiat mahdollisimman usein käsiteläisiin alioikeuden kansliassa, olisi hakemusasian käsittely istunnossa edelleen mahdollista silloinkin, kun se ehdotettavan lain mukaan ei olisi välttämätöntä.

Useimmiten hakemusia koskee vain hakijaa. Silloin istunnossa tapahtuva käsitteleminen ei yleensä ole tarpeellista. Käsittely perustuu näissä tapauksissa näet usein pääasiassa hakemuksen yhteydessä esitettyihin asiakirjoihin.

Pykälän 2 momentissa on säännös siitä, milloin hakemusia on käsiteltävä istunnossa. On olemassa verrattain paljon sellaisia hakemusasioita, jotka koskevat hakijan lisäksi myös muiden henkilöiden oikeusasemaa. Tällaisia henkilöitä, joita ehdotettavassa laissa kutsutaan asiaan osallisiksi, ovat hakijan lisäksi esimerkiksi kuolinpesän osakkaat pesänjakajan määräämistä koskevassa hakemusasiasa taikka alaikäisen lapsen vanhemmat lapseksiottamisen vahvistamista koskevassa asiassa.

Asiaan osallisten piiri ilmenee usein kutakin hakemusasiaa koskevasta lainsäädännöstä eikä käytännössä tulle esiintymään vaikeuksia harkittaessa sitä, ketkä ovat kunkin asian asiaan osalliset. Jo nykyisin tuomioistuimet joutuvat hakemusasioita käsitellessään kiinnittämään huomiota tähän seikkaan. Käsitettä asiaan osalliset käytetään jo nykyisin muun muassa maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetussa laissa (87/73).

Osa hakemusasioista on sellaisia, että ne ovat yleiseltä kannalta taikka joidenkin muiden henkilöiden kuin asiaan osallisten kannalta merkityksellisiä. Sellaisia asioita ovat esimerkiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrääminen ja lapseksiottamisen vahvistaminen. Näissä tapauksissa on usein varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla kuulluksi tai kuultava häntä taikka todistaa henkilökohtaisesti. Pykälän 2 momentissa ehdotetaankin säädettäväksi, että hakemusia on käsiteltävä alioikeuden istunnossa, jos asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi taikka jos asiassa on kuultava todistajaa taikka hakijaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Lainkohdan mukaan esimerkiksi erilaiset valat on annettava istunnossa, koska niiden antaminen edellyttää hakijan henkilökohtaista läsnäoloa.

4 §. *Alioikeuden kokoonpano.* Nykyisin hakemusasioita käsitellään alioikeuden kansliassa ja istunnossa. Kansliassa hakemusasian käsittelee kihlakunnanoikeudessa kihlakunnantuomari tai käräjätuomari sekä raastuvanoikeudessa raastuvanoikeuden puheenjohtaja tai lainoppinut jäsen. Kihlakunnanoikeudessa ja raastuvanoikeudessa voi myös notaari eräin rajoituksin kansliassa käsitellä hakemusasian. Istunnossa hakemusasian käsittelee nykyisin aina täysilukuinen alioikeus.

Yleisperusteluissa jaksossa 1 selostetusta syystä ehdotetaan, että hakemusasiat voitaisiin käsitellä kihlakunnanoikeudessa ja raastuvanoikeudessa nykyistä suppeammassa kokoonpanossa. Pykälän 1 momentin mukaan hakemusia käsiteltäisiin kansliassa ja, jollei ehdotettavan lain 5 §:stä muuta johdu, myös istunnossa kokoonpanossa, jossa kihlakunnanoikeuden muodostaa sen puheenjohtaja ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeuden yksi sen lainoppineista jäsenistä.

Oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 2 §:n mukaan kihlakunnantuomari on kihlakunnanoikeuden puheenjohtaja. Tuomiokuntain hoidosta annetun lain (220/35) 8 a §:n mukaan käräjätuomarista on voimassa, mitä kihlakunnantuomarista on säädetty. Sanotussa laissa ja tuomiokuntain hoidosta annetussa asetuksessa (394/43) säädetään niistä tuomarin tehtävistä, jotka voidaan antaa notaarin suoritettavaksi. Raastuvanoikeuden lainoppineen jäsenen ja notaarin tehtävistä on säädetty raastuvanoikeudesta annetussa laissa (351/76) ja asetuksessa (179/78).

Laintarkastuskunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, onko hakemusasian ratkaisijana katsottava olevan alioikeus vai tuomari silloin, kun tuomari käsittelee yksin asian kansliassa. Tässä ehdotuksessa samoin kuin oikeudenkäyntimenettelyä muutoinkin uudistettaessa on lähdetty siitä, että myös yhden tuomarin ratkaisut olisivat aina tuomioistuimen ratkaisuja riippumatta siitä, onko kysymys kansliassa vai tuomioistuimen istunnossa tehdystä ratkaisusta. Näin on menetelty myös Ruotsissa ja Tanskassa oikeudenkäyntimenettelyä uudistettaessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että alioikeus voi 1 momentissa mainitussa yhden tuomarin kokoonpanossa aina päättää välitoimenpiteistä myös sellaisessa asiassa, joka lain 5 §:n mukaan on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa. Laissa tarkoitettuja välitoimenpiteitä ovat muun muassa hakemuksen täydentämiskeskuksen antaminen, hakijan velvoittaminen suorittamaan jokin toimenpide ennen asian rat-

kaisemista ja asian siirtäminen täysilukuisen alioikeuden käsiteltäväksi.

Pykälän 3 momentista käy ilmi, että täysilukuinen alioikeus olisi aina toimivaltainen käsittelemään myös ne hakemusasiat, jotka voidaan käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Momentissa on selvytyden vuoksi mainittu jo oikeudenkäymiskaaresta ilmenevä seikka, että asia on käsiteltävä istunnossa silloin, kun se käsitellään täysilukuisessa alioikeudessa. Täysilukuinen alioikeus ei siten voi käsitellä asiaa kansliassa.

5 §. *Hakemusasian käsittely täysilukuisessa alioikeudessa.* Pykälään on otettu säännökset siitä, milloin hakemusia on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Pykälässä mainituissa tapauksissa asiaa ei siis voitaisi käsitellä 4 §:ssä tarkoitettussa yhden tuomarin kokoonpanossa. Silloin kun hakemusia koskee useampia asiaan osallisia, hakemusia saattaa osoittautua riitaiseksi. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että asia olisi tällaisessa tapauksessa pääsääntöisesti käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa.

Useissa niissä maissa, joissa alioikeuksissa on käytössä kokoonpanovaihtoehtoja, esimerkiksi yhden tuomarin muodostama kokoonpano ja monijäseninen kokoonpano, asianosaisten tahdolle on annettu merkitystä päätettäessä siitä, missä kokoonpanossa asia voidaan ratkaista. Silloin kun asian käsittely on jaettu riita-asian valmisteluun ja pääkäsittelyyn, asia voidaan yleensä asianosaisten pyynnöstä ratkaista alioikeudessa valmistelun suorittaneen tuomarin yksin toimittamassa käsittelyssä. Tämän periaatteen mukaisesti 1 momentissa ehdotetaan lisäksi, että jos asiaan osalliset pyytävät, alioikeus voi käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa riitaisenkin hakemusasian. Tällöin edellytetään, että kaikki asiassa puhevaltaa käyttäneet asiaan osalliset ovat yhtyneet pyyntöön.

Harkittaessa sitä, mitkä muut hakemusasiat olisi käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa, yhtenä vaihtoehtona voisi tulla kysymykseen, että hakemusasioista erotetaan tietty joukko asioita, jotka käsitellään sanotussa kokoonpanossa sen vuoksi, että ne ovat oikeusturvan ja yleisen edun kannalta tärkeitä. Eri hakemusasioita vertailtaessa voidaan kuitenkin todeta, että määrätynlaisten hakemusasioiden luonnehtiminen helpoiksi ja joidenkin vaikeiksi tai yleisen edun kannalta tärkeiksi on vain harvoin mahdollista. Tämä johtuu siitä, että hakemusasioita on huomattavan paljon, ja siitä, että jotkut niistä ovat hyvin yleisesti ja jotkut taas varsin harvoin esiintyviä.

Lisäksi vaikeiden ja yleisen edun kannalta tärkeiden asioiden ryhmään kuuluva asia saattaa yksittäisenä hakemusasiiana olla helposti ratkaistavissa ja merkitykseltään vähäinen. Sen vuoksi ehdotukseen ei sisälly luetteloa sellaisista hakemusasioista, jotka olisi aina käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa. Ehdotuksen mukaan asian käsittelevä kokoonpano määräytyisi muunlaisin perustein.

Pykälän 2 momentissa luetellaan ne perusteet, joiden mukaan asia, asiaan osallisten tahdosta riippumatta, on aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Asian käsittelemisen täysilukuisessa alioikeudessa aiheuttaisi ensinnäkin se, että asiassa tullaan esittämään runsaasti näyttöä. Tämä johtuu usein asian laajuudesta ja vaikeudesta. Laajan näytön arviointi on luotettavampaa monijäsenisessä alioikeudessa.

Eräissä laeissa on säännöksiä siitä, että viranomaisen tai toimielimen antamaan päätökseen voidaan hakea muutosta alioikeudelta tai että päätös on alistettava tuomioistuimen vahvistettavaksi tai tutkittavaksi ennen kuin se tulee voimaan. Sellaisia asioita ovat esimerkiksi muutoksenhaku holhouslautakunnan päätökseen holhouslain 46 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa, yhteisen alueen osakasten kokouksen alueen luovuttamista koskevan päätöksen alistaminen alioikeuden tutkittavaksi, tilusrauhotusyhdistyksen tilusrauhotussopimuksen saattaminen kihlakunnan oikeuden vahvistettavaksi sekä yhdistyksen toiminnan kieltämistä koskevan sisäasiainministeriön tai lääninhallituksen päätöksen alistaminen tuomioistuimen vahvistettavaksi.

Edellä mainitut ja niihin rinnastettavat päätökset, jotka lain tai asetuksen nojalla saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai joihin haetaan muutosta tuomioistuimessa, olisi momentin mukaan käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa. Asiaa käsittelevän kokoonpanon määräytymiseen vaikuttaa se, että mainitut asiat ovat yleensä tärkeitä ja koskevat useita asianosaisia. Yleensä ei voida myöskään pitää suotavana julkisessa tai siihen rinnastettavassa usein monijäsenisessä toimielimessä syntyneen päätöksen saattamista yhden tuomarin muodostaman tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Täysilukuisessa alioikeudessa ei sen sijaan välttämättä tarvitse käsitellä sellaista hakemusasia, jossa ennen ratkaisun tekemistä on hankittava lausunto joltakin viranomaiselta tai toimielimeltä.

Laissa ei ole mahdollista luetella kaikkia niitä seikkoja, joiden perusteella asia on käsiteltävä

täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Tämän vuoksi lainkohdassa on ehdotettu, että asia on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa myös, kun siihen on muu painava syy. Hakemusasian asiayhteydestä täysilukuisessa alioikeudessa käsiteltävään varsinaisasiaan saattaa esimerkiksi johtua, että myös hakemusasia on asianmukaista käsitellä sanotussa kokoonpanossa.

Toisena esimerkkinä siitä, milloin asia painavasta syystä on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa, voidaan mainita sellainen hakemusasia, joka on pantu vireille esittämällä hakemus suoraan täysilukuiselle alioikeudelle. Ei näet voida pitää asianmukaisena, että asiaa käsiteltäisiin täysilukuisessa kokoonpanossa, mutta se välittömästi käsittelyn päätyttyä ratkaistaisiin 4 §:ssä tarkoitettussa suppeammassa kokoonpanossa. Jos asia esimerkiksi puuttuvan kirjallisen selvityksen johdosta joudutaan lykkäämään, se saadaan kuitenkin lykätä jatkokäsittelyyn, joka toimitetaan yhden tuomarin kokoonpanossa, sillä edellytyksellä, että se lain 4 ja 5 §:n säännökset huomioon ottaen on toimivaltainen käsittelemään asian.

Sillä seikalla, otetaanko asia käsiteltäväksi hakemuksesta, ilmoituksesta vai tuomioistuimen omasta aloitteesta, ei ole merkitystä toimivaltaisen kokoonpanon määräytymisen kannalta. Laissa tarkoitettua muusta painavasta syystä voidaan kuitenkin katsoa johtuvan, että esimerkiksi viran puolesta käsiteltäväksi tulevat holhouslautakunnan puheenjohtajan määrääminen taikka heras-tuomarin arvonimen antaminen tulisi käsitellä täysilukuisessa alioikeudessa.

6 §. *Hakemus.* Suurin osa ehdotettavan lain piiriin kuuluvista hakemusasioista on sellaisia, jotka voivat tulla vireille suullisella hakemuksella. Ainoastaan eräiden asioiden osalta on säädetty, että hakemus on tehtävä kirjallisesti. Voimassa olevien säännösten mukaan hakemusasian käsittelyä on pyydetty kirjallisesti esimerkiksi haettaessa lapseksiottamisen vahvistamista tai pesäeroa konkurssin ulkopuolella.

Lainkohdan mukaan hakemusasian käsittelyä olisi pyydetty kirjallisella hakemuksella. Kirjallinen hakemus on tarpeellinen ensinnäkin sen vuoksi, että ehdotettavan lain mukaan hakemus olisi mahdollista toimittaa myös postitse tai lähettin välityksellä alioikeuden kansliaan. Lisäksi hakemuksen tarkoitus ja pyydetty toimenpide ilmenee kirjallisesta hakemuksesta tarkemmin kuin suullisesta hakemuksesta. Kirjallinen hakemus tekee silloin käsittelyn varmemmaksi ja nopeammaksi.

Silloin kun asia käy selvästi ilmi hakemusta tehtäessä esitettävistä asiakirjoista, hakemusasian käsittelyä voitaisiin pykälän mukaan pyytää myös suullisesti. Niin voitaisiin tehdä esimerkiksi silloin, kun on kysymys avioehtosopimuksen antamisesta tuomioistuimelle tai testamentin valvonasta. Suullisesta hakemuksesta olisi tehtävä tarpeelliset merkinnät pöytäkirjaan. Jollei pöytäkirjaa laadittaisi, olisi merkinnät sisällytettävä asiakirjavihkoon. Ehdotettavan lain 2 §:n 1 momentista johtuu, että hakemusta ei kuitenkaan voida tehdä suullisesti silloin, kun hakemus muun lain säännöksen perusteella on tehtävä kirjallisesti.

Hakemuksesta tulee lainkohdan mukaan käydä ilmi, paitsi tuomioistuimen nimi, hakijan vaatimus tai pyytämä toimenpide tarpeellisine perusteluineen. Hakemuksesta tulisi esimerkiksi ilmetä ne seikat, joiden perusteella tuomioistuin voi päätellä, että se voi ottaa asian tutkittavakseen. Perustelu ei kuitenkaan olisi tarpeellinen esimerkiksi silloin, kun hakemuksen tueksi esitettävät seikat ilmenevät jo asiakirjoista, jotka hakija esittää. Lisäksi hakemuksessa olisi ilmoitettava hakijan ja muun asiaan osallisen nimi, ammatti ja asuinpaikka.

Asian käsittelemisen kannalta on lisäksi tarpeellista, että hakemuksessa ilmoitetaan hakijan, hänen laillisen edustajansa tai asiamiehensä puhelinnumero sekä se postiosoite, johon asiaa koskevat ilmoitukset saadaan lähettää. Puhelinnumeron ilmoittaminen edistää asian joustavaa käsittelyä.

Lisäksi hakemukseen on liitettävä sen ratkaisemiseksi tarpeelliset asiakirjat, ja hakemus on hakijan tai sen laatijan allekirjoitettava.

Lain soveltamisalaan kuuluvat hakemusasiat on nykyisin mahdollista saattaa vireille pääsääntöisesti siten, että hakija henkilökohtaisesti tai asiamiehen edustamana esittää hakemuksen tuomioistuimen istunnossa tai eräissä tapauksissa kansliassa. Nyt ehdotetaan, että hakemus voitaisiin aina esittää alioikeuden kansliassa ja toimittaa kansliaan myös postitse tai lähetin välityksellä. Näin voidaan helpottaa asianosaisten asioimista hakemusasioissa. Istunnossa hakemuksen voisi edelleen esittää vain hakija tai hänen asiamiehensä, eikä postia tai lähettiä siis saisi käyttää. Alioikeuden kansliassa hakemuksia otettaisiin vastaan kanslian virallisena aukioloaikana.

Pykälän 4 momentissa on säännös, jonka mukaan se, mitä puheena olevassa pykälässä ja jäljempänä ehdotettavassa laissa on säädetty hakemuksesta, koskee soveltuvin osin myös ilmoitusta.

7 §. *Hakemusasian vireilletulo.* Lainkohtaan sisältyvät määräykset hakemusasian vireilletuloajankohdasta. Eräitä tapauksia varten on tarpeen määritellä ajankohta, milloin hakemusia on tullut vireille. Esimerkiksi testamentin oikeudelliset vaikutukset riippuvat siitä, onko sen osalta ryhdytty toimenpiteisiin laissa säädettyssä ajassa.

Pykälän mukaan hakemus on tehty määräajassa silloin, kun se on ennen määräajan päättymistä esitetty alioikeuden kansliassa tai istunnossa taikka toimitettu kansliaan, vaikka käsittely tapahtuisi ja hakemus hyväksyttäisiin vasta määräajan jälkeen.

Mahdollisuudet panna hakemus vireille kansliassa tai istunnossa ovat vaihtoehtoisia. Hakemus olisi tullut asianmukaisesti vireille silloinkin, kun se on esitetty kansliassa tai toimitettu sinne, vaikka asia lakiehdotuksen mukaan olisi käsiteltävä istunnossa. Ehdotettavan lain 10 §:n mukaan asia on silloin viran puolesta siirrettävä istunnossa käsiteltäväksi.

8 §. *Hakemusasian käsittely kansliassa.* Nykyisin istunnossa käsiteltävä hakemusia on otettava käsiteltäväksi heti ja ratkaistava välittömästi, jos asian lykkäämiseen uuteen istuntoon ei ole aihetta. Tältä osin nykyistä käytäntöä ei ehdoteta muutettavaksi. Lakiehdotuksen 15 §:stä kuitenkin johtuu, että myös istunnossa käsitelty asia voitaisiin sanotussa lainkohdassa mainituissa tapauksissa ratkaista kansliassa. Lakiehdotuksen mukaan hakemusia olisi myös kansliassa otettava käsiteltäväksi pääsääntöisesti heti.

Käytännössä kansliassa ei ole aina mahdollista ottaa hakemusia heti käsiteltäväksi. Erityisesti pienemmissä tuomioistuimissa saattaa olla tilanteita, jolloin asiaa ei voida heti käsitellä tuomarin poissaolon vuoksi. Lakiehdotuksen mukaan asia olisi otettava tuolloinkin käsiteltäväksi kuitenkin seitsemän päivän kuluessa, mikäli ei ole pätevää estettä. Pätevä este olisi esimerkiksi silloin, kun asiaa kansliapaikkakunnan ulkopuolella toimitettavan alioikeuden istunnon vuoksi ei ehditä määrääjässä käsitellä.

Pykälän 2 momentissa on säännös, jonka mukaan hakija saa, silloin kun asiaa käsitellään kansliassa, toimittaa kirjallisen lausumansa ja muut asiakirjat postitse tai lähetin välityksellä alioikeuden kansliaan. Kansliassa käsiteltävässä asiassa hakija voi luonnollisesti esittää lausumansa myös suullisesti asian käsittelemiseen oikeutetulle. Silloin kun hakemusia on määrätty käsiteltäväksi istunnossa, postia tai lähettiä ei saa käyttää, vaan hakijan niin kuin muunkin asiaan osallisen, joka haluaa käyttää puhevaltaa, tulee

saapua tuomioistuimeen itse tai asiamiehen edustamana.

9 §. *Hakemuksen täydentäminen.* Jos hakemus ei täytä 6 §:n mukaisia tai jossakin erityissäännöksessä mainittuja vaatimuksia, hakijaa on kehotettava täydentämään hakemusta. Hakemusta ei siis saisi ilmenevän puutteellisuuden vuoksi heti hylätä tai jättää tutkimatta. Hakijalle on kehotuksen yhteydessä myös ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen. Tällöin tulee myös opastaa ja neuvoa hakijaa. Pykälä on ilmaus periaatteesta, jonka mukaan asianosaista tulee neuvoa ja opastaa tuomioistuimessa. Neuvoa ja opastusta ei kuitenkaan tule antaa siten, että tuomioistuimen puolueettomuus asian ratkaisijana saattaa vaarantua.

Täydentämiskehotusta ei pykälän mukaan kuitenkaan tule antaa silloin, kun täydentäminen on asian käsittelyn kannalta tarpeetonta. Näin on silloin, kun puute on vähäinen tai asiaan vaikuttamaton tai kun se on helpommin korjattavissa tuomioistuimen toimesta. Kehotusta hakemuksen täydentämiseksi ei tarvitsi antaa myöskään, jos jo toimitetusta hakemuksesta ja siihen liitetystä asiakirjoista heti selvästi ilmenee, että asia on joka tapauksessa jätettävä tutkimatta tai hylättävä.

Jos hakija tai hänen asiamiehensä on saapuvilla asiaa käsiteltäessä, kehoitus puutteen korjaamiseksi on ilmoitettava hänelle suullisesti. Ehdotettavan lain 14 §:n 2 momentissa on säännös siitä, miten kehoitus ilmoitetaan sille, joka ei ole asiaa käsiteltäessä saapuvilla.

Kehotuksen hakemuksen täydentämisestä alioikeus voi ehdotettavan lain 4 §:n 2 momentin perusteella antaa yhden tuomarin muodostamassa kokoonpanossa, vaikka kysymyksessä olisikin asia, joka 5 §:n mukaan on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa.

10 §. *Hakemusasian siirtäminen.* Pykälään ehdotetaan otettaviksi hakemusasian käsittelyn siirtämistä koskevat säännökset. Siirtämisellä tarkoitetaan asian siirtämistä kansliasta istunnossa käsiteltäväksi taikka asian siirtämistä yhden tuomarin kokoonpanossa toimitettavasta istunnosta käsiteltäväksi täysilukuisen alioikeuden istunnossa.

Pykälän 1 momentin mukaan hakemusasia on silloin, kun sitä ei ehdotettavan lain mukaan voida käsitellä kansliassa, viran puolesta siirrettävä käsiteltäväksi alioikeuden istunnossa. Jos esimerkiksi hakemusasia, joka lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan olisi käsiteltävä alioikeuden istunnossa, on tullut vireille siten, että hakemus on toimitettu kansliaan, asia on siis viran puoles-

ta siirrettävä istunnossa tapahtuvaan käsittelyyn. Jos kysymys on asiasta, joka 5 §:n mukaan on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa, asia on siirrettävä sanotussa kokoonpanossa toimitettavassa istunnossa käsiteltäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan asia, jossa hakemus on esitetty yhden tuomarin kokoonpanossa toimitettavassa istunnossa, on siirrettävä käsiteltäväksi täysilukuisen alioikeuden istunnossa, jollei asiaa lain mukaan voida käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Siinä tapauksessa, että hakemus on esitetty täysilukuisen alioikeuden istunnossa, täysilukuinen alioikeus käsittelee asian, vaikka kysymyksessä olisikin asia, joka voitaisiin ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa. Jos tällaisen asian käsittelyä joudutaan esimerkiksi puutteellisen selvityksen vuoksi lykkäämään, estettä ei ole sille, että täysilukuinen alioikeus lykkää asian jatkokäsittelyn toimittavaksi yhden tuomarin kokoonpanossa.

Hakemusasian käsittelyn siirtämisestä on ilmoitettava poissaolevalle hakijalle lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin mukaisella tavalla. Samalla hakijalle on ilmoitettava jatkokäsittelyn aika ja paikka, ne toimenpiteet, jotka hakijan on määräpäivään mennessä suoritettava, sekä ehdotettavan lain 12 §:n 2 momentin mukaisesti seuraus kehotuksen laiminlyönnistä. Hakijan suoritettaviksi määrättävät toimenpiteet voivat olla esimerkiksi lain 9 §:ssä mainittu hakemuksen täydentäminen sekä 11 §:ssä tarkoitettu tiedoksiantamisesta huolehtiminen. Hakijalle kehotuksen noudattamisen laiminlyönnistä ilmoitettava seuraus on mainittu ehdotettavan lain 12 §:n 1 momentissa.

Hakijan velvollisuudesta jatkaa hakemustaan säädettäisiin 14 §:n 1 momentissa.

11 §. *Valmistavat toimenpiteet.* Jos hakemusasiassa on asiaan osalliselle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, tuomioistuimen on pykälän 1 momentin mukaan kutsuttava hänet tuomioistuimeen. Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen asiana olisi laatia tällainen kutsu ja toimittaa se hakijalle tiedoksiantamista varten. Tuomioistuimen antamasta kutsusta tulee käydä ilmi, milloin ja missä se tuomioistuimen istunto pidetään, jossa asiaan osallisella on tilaisuus lausua hakemuksen johdosta. Ilmoituksesta tulee myös käydä ilmi, että asiaan osallisen on saavuttava itse tai asiamiehen edustamana alioikeuden istuntoon, jos hän haluaa käyttää puhevaltaa. Siinä tapauksessa, että asiaan osallista hakemuksen johdosta on kuultava henkilökohtaisesti, on lakiehdotuksen 13 §:n mukaan noudatettava, mitä

oikeudenkäymiskaaren 16 luvussa on säädetty asianosaisen velvoittamisesta saapumaan riita-asian jatkokäsittelyyn.

Nykyisin hakija monesti jo ennen hakemuksen jättämistä huolehtii muiden asiaan osallisten kutsumisesta kuultavaksi siihen tuomioistuimen istuntoon, jossa hakemus tullaan esittämään. Pykälän 1 momentin mukaan tällainen menettely on edelleen mahdollista.

Puheena olevan 1 momentin mukaan asiaan osalliselle annettavan tuomioistuimen kutsun tiedoksiantamisesta huolehtiminen on hakijan velvollisuutena. Tiedoksiantolainsäädännön uudistaminen on oikeusministeriössä valmisteltavana. Uudistuksen yhteydessä tultaneen pääsäännöksi asettamaan, että viranomaisen käsiteltävässä asiassa tiedoksiannon toimittamisesta huolehtii asianomainen viranomainen. Tällöin on selvitetävä nyt kysymyksessä olevan säännöksen muuttamisen tarve.

Pykälän 2 momentin mukaan hakijaa on kehoitettava ryhtymään muuhunkin toimenpiteeseen, jonka hän on velvollinen suorittamaan. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla todistajan kutsuminen, asiaan osallisen suostumuksen tai viranomaisen lausunnon hankkiminen taikka hakemuksesta kuuluttaminen. Suostumuksen hankkiminen tulee kysymykseen esimerkiksi lapseksiottamista koskevassa asiassa. Viranomaisen lausunnosta voidaan mainita esimerkkinä holhouslautakunnan lausunto, joka käytännössä tarvitaan ennen kuin tuomioistuin voi päättää holhouslain 39 §:n mukaisesti luvan myöntämisestä. Hakemuksesta kuuluttaminen tulee kysymykseen esimerkiksi asiakirjan kuolettamisen yhteydessä asiakirjain kuolettamisesta vuonna 1901 annetun lain 6 ja 8 §:n mukaisesti.

Eräiden hakemusasioiden osalta on säädetty, että tuomioistuin on itse ryhdyttävä edellä mainittuihin toimenpiteisiin. Esimerkiksi osakeyhtiölain (734/78) 13 luvun 5 §:n mukaan, haettaessa osakeyhtiön määräämistä selvitystilaan, tuomioistuin tulee kutsua yhtiö sekä osakkeenomistajat ja velkojat, jotka tahtovat tulla asiassa kuulluksi, saapumaan tuomioistuimeen määräpäivänä sekä tarvittaessa myös huolehtia kuulutuksen julkaisemisesta virallisessa lehdessä. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 16 §:n mukaan tuomioistuin on viran puolesta lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa hankittava selvitys asianomaiselta sosiaalilautakunnalta. Ehdotettavan lain 2 §:n 1 momentin perusteella on tällaisia erityissäännöksiä edelleen sovellettava.

Tilaisuuden varaaminen tulla kuulluksi ja muut pykälässä tarkoitetut väli-toimenpiteet edellyttävät yleensä asian käsittelyn lykkäämistä uuteen käsittelytilaisuuteen. Lykkäämisestä on ilmoitettava hakijalle ehdotettavan lain 14 §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla. Asia on samalla tarpeen vaatiessa siirrettävä yhden tuomarin kokoonpanossa toimitettavassa tai täysilukuisen alioikeuden istunnossa tapahtuvaan jatkokäsittelyyn.

Lakiehdotuksen mukaan alioikeus saa päättää yhden tuomarin muodostamassa kokoonpanossa puheena olevassa pykälässä tarkoitetuista väli-toimenpiteistä, asian lykkäämisestä ja asian siirtämisestä, vaikka asian jatkokäsittelyn olisikin tapahduttava täysilukuisessa alioikeudessa.

12 §. *Kehotuksen noudattamisen laiminlyönti.* Pykälässä on säännelty seuraus 9 ja 11 §:ssä tarkoitettujen kehotusten laiminlyönnistä. Ehdotuksen mukaan seurauksena kehotuksen noudattamisen laiminlyönnistä olisi, että hakemus jätettäisiin tutkimatta, jollei sitä laiminlyönnistä huolimatta voitaisi ratkaista.

Kehotuksen noudattamisen laiminlyönnistä hakemuksen tutkimatta jättäminen olisi seurauksena silloin, kun hakemus on niin puutteellinen, ettei asiaa voida tutkia. Vähäinen puute ei useinkaan estä tutkimasta asiaa eikä hakemusta sellaisen täydentämiskehotuksen laiminlyönnin vuoksi voida jättää tutkimatta. Asia olisi tällöin ratkaistava esitetyn aineiston nojalla.

Hakemuksen hylkääminen seuraisi kehotuksen laiminlyönnistä silloin, kun hakemuksen tutkimisen edellytykset ovat olemassa, mutta hakemusta ei esimerkiksi selvityksen puuttumisen vuoksi voida hyväksyä. Joskus hakemus voitaisiin myös kehotuksen noudattamatta jättämisestä huolimatta hyväksyä.

Kehotuksen noudattamatta jättäminen saattaa joskus johtua hakijasta riippumattomasta syystä. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan hakemusasian käsittely saadaan erityisestä syystä kuitenkin asian tutkimatta jättämisen tai ratkaisemisen sijasta lykätä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kehotuksessa on mainittava laiminlyönnistä aiheutuva seuraus. Näin hakija saa tiedon siitä, mitä oikeusvaikutuksia hänen mahdollisella laiminlyönnillään voi olla.

13 §. *Asiaan osallisen henkilökohtainen läsnäolo.* Hakemusasian käsittelyssä saattaa osoittautua tarpeelliseksi, että asiaan osallista kuullaan henkilökohtaisesti. Esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa hakijana ole-

van vanhemman tai toisen vanhemman henkilökohtainen kuuleminen voi osoittautua tarpeelliseksi. Sen vuoksi pykälässä ehdotetaan, että hakijaan tai muuhun asiaan osalliseen, jonka henkilökohtaista kuulemistä pidetään tarpeellisena, sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 16 luvussa on säädetty asianosaisen velvoittamisesta saapumaan riita-asian jatkokäsittelyyn.

Oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 5 §:n mukaan riita-asian asianosaiselle, jonka on saavutettava asian jatkokäsittelyyn henkilökohtaisesti, asetetaan sakon uhka. Saman luvun 7 §:n mukaan voi tuomioistuimien riita-asiaissa, jossa sovinto ei ole sallittu, määrätä henkilökohtaisesti jutun jatkokäsittelyyn saapumaan velvoitetun, joka on ilman laillista estettä jäänyt saapumatta, tuotavaksi myöhempään oikeudenkäyntitilaisuuteen.

Pykälän mukaan hakija tai muu asiaan osallinen voitaisiin siis velvoittaa saapumaan asian jatkokäsittelyyn henkilökohtaisesti sakon uhalla. Jos henkilökohtaisesti sakon uhalla saapumaan velvoitettu jää saapumatta tuomioistuimeen, noudatetaan lykkäyspäätöksestä annettuja määräyksiä. Poissaoleva hakija tai muu asiaan osallinen, joka on velvoitettu saapumaan jatkokäsittelyyn henkilökohtaisesti sakon uhalla, voidaan siis tuomita asetettuun uhkasakkoon. Lisäksi asiaan osallinen voidaan, milloin syytä on, määrätä tuotavaksi myöhempään oikeudenkäyntitilaisuuteen, kysymyksen ollessa riita-asiaan, jossa sovinto ei ole sallittu, rinnastettavasta hakemusasiasta.

14 §. Hakemuksen jatkaminen. Pykälän 1 momentin mukaan hakija on silloin, kun asian käsittely lykätään tai siirretään, velvoitettava jatkamaan hakemustaan uhalla, että hakemus muutoin jätetään sillensä. Säännös koskee sekä kansliassa että istunnossa tapahtuvaa käsittelyä. Hakemuksen jatkaminen tarkoittaa sitä, että hakija tulee saapuville kansliassa tai istunnossa tapahtuvaan käsittelyyn itse tai asiamiehen edustamana tai, jos asiaa käsitellään kansliassa, toimittaa hakemuksen jatkamista tarkoittavan kirjallisen lausumansa lain 8 §:n 2 momentin mukaisesti alioikeuden kansliaan. Sanontaa hakemuksen jatkaminen on käytetty lainhuudatus- ja kiinnitysasiain käsittelystä tuomiokunnan arkistossa annettussa laissa (1052/45) ja lainhuudatus- ja kiinnitysasiain käsittelystä kaupungissa annettussa laissa (240/52).

Siinä tapauksessa, että hakijalle annetaan lain 12 §:ssä tarkoitettu kehoitus, häntä on samalla kehoitettava jatkamaan hakemustaan. Jos hakija ei jatka hakemustaan, merkitsee se samalla kehoituksen noudattamisen laiminlyömistä. Tällaisessa

tapauksessa asia on jätettävä sillensä eikä sitä siis voida jättää tutkimatta tai ratkaista.

Momentin säännös ei koske muuta asiaan osallista kuin hakijaa. Lain 11 §:n mukaan asiaan osallinen, jolle on varattava tilaisuus tulla kuuluksi, on kutsuttava tuomioistuimeen. Jollei asiaan osallisen henkilökohtainen kuuleminen asian selvittämiseksi osoittaudu tarpeelliseksi, ei tällaista asiaan osallista tarvitse velvoittaa saapumaan jatkokäsittelyyn. Hänelle voidaan ilmoittaa niin kuin nykyisinkin, että hän voi halutessaan tulla saapuville mutta että hänen poissaolonsa ei estä asian ratkaisemista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, miten hakijalle, joka ei ole läsnä asiaa käsiteltäessä, ilmoitetaan jatkokäsittelystä. Hakijan poissaolo hakemusasian käsittelystä tulee olemaan yleistä sen vuoksi, että useimmat hakemusasiat käsiteltäneen kansliassa.

Pykälän mukaan jatkokäsittelystä tulisi ilmoittaa hakijalle postitse saantitodistusta vastaan hakijan ilmoittamaan postiosoitteeseen, jollei ole syytä käyttää muunlaista tiedoksiantotapaa. Tiedoksiannon tulisi olla todisteellinen silloin, kun hakemuksen jatkamatta jättämisestä ja asiassa 9 tai 11 §:n nojalla annetun kehoituksen noudattamisen laiminlyönnistä on hakijalle oikeudellisia seuraamuksia. Silloin kun hakijan postiosoite ei ole tiedossa eikä tiedoksiantoa postitse saantitodistusta vastaan voida toimittaa, tieto käsittelystä tulisi ilmoittaa kirjallisen haasteen tiedoksi antamisesta säädetyssä järjestyksessä. Haasteaikaa koskevia säännöksiä ei tiedoksiannon yhteydessä niin kuin ei muutoinkaan hakemusasioiden ollessa kysymyksessä sovellettaisi.

Ilmoituksessa on mainittava jatkokäsittelyn aika ja paikka sekä ne toimenpiteet, jotka hakijan on suoritettava, ja seuraus kehoituksen laiminlyönnistä. Lisäksi on ilmoitettava, tuleeko hakijan olla saapuvilla jatkokäsittelystä sekä seuraus poissaolosta. Jos jatkokäsittely toimitetaan kansliassa, on myös mainittava, että hakija voi lain 8 §:n 2 momentin mukaisesti toimittaa kirjallisen lausumansa ja muut asiakirjat alioikeuden kansliaan postitse tai lähettiä käyttäen.

Jos muu asiaan osallinen kuin hakija ei ole saapuvilla asian käsittelystä, ei hänelle yleensä tarvitse ilmoittaa jatkokäsittelyn ajankohtaa. Tällaisen asiaan osallisen tulee siten niin kuin nykyisinkin itse ottaa selko jatkokäsittelystä. Silloin kun asiaan osallista on kuultava henkilökohtaisesti jatkokäsittelystä, velvollisuudesta saapua jatkokäsittelyyn on annettava tieto ehdotettavan lain 13 §:ssä olevan viittauksen perusteella oikeuden-

käymiskaaren 16 luvun 9 §:n mukaisesti kirjallisen haasteen tiedoksiantamisesta säädetystä järjestyksessä. Jatkokäsittelyä koskevan tuomioistuimen ilmoituksen tiedoksiantamisesta asiaan osalliselle on hakijan tällaisessa tapauksessa huolehdittava lakiehdotuksen 11 §:n 1 momentin mukaan.

15 §. Hakemusasian ratkaiseminen. Lakiehdotuksen mukaan hakemusia ratkaistaan tekemällä päätös tai muu hakemuksessa tarkoitettu toimenpide.

Tavallisesti menettely tuomioistuimessa päättyy siihen, että asiaa käsittelevä tuomioistuin antaa asiassa päätöksen. Hakemusasioissa tuomioistuinmenettely päättyy usein kuitenkin myös siihen, että tuomioistuin toimittaa pyydetyn rekisteröinnin tai merkitsee asian pöytäkirjaansa. Esimerkkinä hakemusasiasta, jossa ei anneta päätöstä vaan suoritetaan hakemuksessa tarkoitettu toimenpide, voidaan mainita testamentin tallentaminen, todisteiden vastaanottaminen vastaisen varalle sekä valan tai avioehdon vastaanottaminen.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös hakemusasiassa on laadittava erilliseksi asiakirjaksi. Päätös ei siten olisi osa pöytäkirjaa niin kuin nykyisin. Tältä osin ehdotusta vastaava sääntely on tarkoitettu toteuttaa myös riita- ja rikosasioiden pöytäkirjaa ja päätöstä koskevia säännöksiä uudistettaessa. Ehdotukseen rinnastettava sääntely on jo toteutettu huoneenvuokra-asioiden käsittelyssä asunto-oikeuksissa. Päätöksen kirjoittamista varten suunnitellaan oikeusministeriössä tarpeelliset lomakkeet.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksen tulee sisältää tuomioistuimen nimi, päätöksen antamispäivä ja -paikka, asiaan osallisten nimet sekä lyhyt selostus asiasta, perustelut, sovelletut lainkohdat ja lopputulos. Silloin kun hakemus hyväksytään eikä asia ole ollut riitainen, riittävänä voidaan pitää sitä, että päätös sisältää vain lopputuloksen ja maininnan sovelletuista lainkohdista. Erityisestä syystä sellaisessakin asiassa annettavassa päätöksessä tulisi olla selostus asiasta ja perustelut. Erityinen syy voisi olla esimerkiksi hakemusasian laajuus.

Siinä tapauksessa, että asia ratkaistaan tekemällä hakemuksessa tarkoitettu toimenpide, ei erillistä päätöstä laadita. Pykälän 3 momentin mukaan ratkaisusta olisi tällaisessa tapauksessa laadittava todistus. Myös todistus voitaisiin laatia erilliseksi asiakirjaksi.

Pykälän 3 momentin mukaan todistus samoin kuin päätös, johon ei sisälly selostusta asiasta eikä

perusteluja, voidaan myös kirjoittaa tai liittää hakemukseen tai sen perusteena olevaan asiakirjaan. Se, että alioikeuden ratkaisu hakemusasiassa voidaan laatia joko erilliseksi asiakirjaksi tai eräin edellytyksin kirjoittaa tai liittää hakemukseen tai sen perusteena olevaan asiakirjaan, johtuu siitä, että hakemusasiat ovat hyvin erilaisia.

Sitä, milloin hakemusasiassa on laadittava erillinen päätös ja milloin asia ratkaistaan tekemällä hakemuksessa tarkoitettu toimenpide, ei ole tarkoituksenmukaista tässä laissa yksityiskohtaisesti säännellä. Se ei ole myöskään tarpeen, koska se ilmenee muusta lainsäädännöstä. Erillinen päätös olisi laadittava esimerkiksi avio- tai asumuseroasiassa sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, jollei asia jää sille. Samoin olisi meneteltävä holhottavaksi julistamista koskevassa asiassa tai uskotun miehen määräämistä koskevassa asiassa.

Esimerkkinä asioista, joissa laadittaisiin erillinen todistus, voidaan mainita eräiden valojen antaminen. Testamentin valvontaa, testamentin tallentamista ja avioehtosopimuksen antamista koskevissa asioissa voitaisiin todistus suoritetusta toimenpiteestä yleensä merkitä hakemuksen perusteena olevaan asiakirjaan. Testamenttia valvottaessa todistukseen tulisi merkitä myös tarpeellinen ohjaus. Kiinteistönkauppaa vajaanvaltaisen puolesta hyväksyttävässä hyväksyvä päätös voitaisiin kirjoittaa kauppakirjaan.

16 §. Ratkaisun antaminen. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ratkaisu hakemusasiassa joko annetaan kansliassa taikka julistetaan istunnossa. Päätös saataisiin antaa kansliassa myös siinä tapauksessa, että asiaa on käsitelty istunnossa, jos tuomioistuimen jäsenten neuvottelun tai päätöksen laatimisen vuoksi päätöstä ei laajassa tai vaikeassa asiassa heti voida julistaa. Pykälästä ilmenevä mahdollisuus antaa päätös kansliassa myös istunnossa käsitellyssä asiassa on tarkoitettu käytettäväksi vain poikkeuksellisesti. Hakemusasia on vain erittäin harvoin niin laaja taikka vaikea, että päätöksen julistaminen istunnossa ei ole mahdollista.

Kun päätös annetaan istunnossa, se julistetaan ja sen katsotaan siten tulleen kaikkien tietoon. Vaikeammin järjestettävä kysymys on se, miten hakemusasiaan osalliset saavat tiedon kansliassa annetusta päätöksestä.

Eräs vaihtoehto olisi, että kaikille asiaan osallisille lähetettäisiin tiedoksi hakemusasiassa annettu päätös. Valitusajaksi alkaisi siitä ajankohdasta, jolloin asiaan osallinen on saanut tiedon päätöksestä. Tällöin voisi olla myös mahdollista, että

osa asiaan osallisista saisi tiedon päätöksestä kansliassa ja osalle lähetettäisiin jäljennös päätöksestä postitse.

Edellä selostettua järjestelyä ei kuitenkaan voida pitää suotavana. Menettely on aikaavievä ja saattaa aiheuttaa huomattavia kustannuksia esimerkiksi silloin, kun tiedoksiannon tulee tapahtua suurelle joukolle eri paikkakunnilla asuvia kuolinpesän osakkaita. Silloin kun hakemusasiassa annetun päätöksen lainvoimaisuudella on merkitystä, esimerkiksi sen vuoksi, että johonkin toimenpiteeseen ryhtyminen edellyttää päätöksen lainvoimaisuutta, saattaa päätöksen lainvoimaisuuden tarkastaminen lisäksi tuottaa kohtuuttomasti vaivaa. Esimerkiksi eräistä yhteisösuhteista annetun lain (180/58) 15 §:n mukaan yhteisen esineen myymistä koskevaa tuomioistuimen päätöstä ei voida panna täytäntöön, jos tuomioistuimen päätös ei ole lainvoimainen.

Edellä mainittujen epäkohtien välttämiseksi ehdotettavan pykälän 2 momentin mukaan päätös annettaisiin kansliassa viimeistään neljäntoista päivänä kansliassa tai istunnossa suoritettua käsittelyä päättymisestä. Jos hakija tai muu asiaan osallinen on saapuvilla käsittelyn päätyttyä, hänelle on momentin mukaan ilmoitettava päätöksen antamispäivä. Poissa oleville asiaan osallisille päätöksen antamispäivä olisi ilmoitettava vain silloin, kun asia ratkaistaan toisin kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt.

Silloin kun istunnossa käsitelty asia kansliassa ratkaistaan hakijan pyytämällä tavalla, eikä kukaan muu asiaan osallinen ole vastustanut hakemusta, ei päätöksen antamispäivää tarvitse erikseen ilmoittaa käsittelyn päätyttyä poissa olleille asiaan osallisille. Ilmoitusvelvollisuuden asettaminen aiheuttaisi tarpeetonta työtä, eikä asiaan osallisilla tällaisissa tapauksissa ole muutoksenhakutarvetta. Päätöksen antamispäivä olisi luonnollisesti sitä kysyttäessä ilmoitettava. Tässä ehdotettua järjestelyä voidaan puoltaa sillä, että asianomaiset, jotka eivät ole saapuvilla käsiteltäessä alioikeudessa riita- tai rikosasiaa, eivät myöskään saa tietoa siitä, milloin ja miten asia on ratkaistu, jolleivät he itse asiaa tiedustele.

Ehdotuksen mukaan päätöksen antamispäivästä olisi ilmoitettava hyvissä ajoin kaikille poissa olleille asiaan osallisille silloin, kun päätös istunnossa tapahtuneen käsittelyn päätyttyä annetaan kansliassa ja asia ratkaistaan toisin kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt. Tieto päätöksen antamispäivästä tulisi tällaisessa tapauksessa lähettää kaikille asiaan osallisille riippumatta siitä, ovatko he käyttäneet asiassa puhevaltaa vai

ei. Tieto päätöksen antamispäivästä on tarpeellinen mahdollisen muutoksenhaun taikka muutoksenhakemukseen vastaamisen takia.

Kun asiaan osallinen, joka käsittelyn päätyttyä ei ole ollut saapuvilla, saa kirjallisen ilmoituksen päätöksen antamisesta, hän voi päätöksen antamispäivänä tulla tuomioistuimen kansliaan perehtymään päätökseen. Saatuaan ilmoituksen hän voi myös päätellä, että asiassa annetaan toisenlainen päätös kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt. Tyytymättömyyden ilmoittamisaika alkaisi päätöksen antamispäivästä lukien hakijaan ja kaikkiin muihin asiaan osallisiin nähden samanaikaisesti. Sillä, milloin hakija tai muu asiaan osallinen saa tosiasiallisen tiedon päätöksen sisällöstä, ei päätöksen lainvoimaisuuden kannalta olisi merkitystä.

Useat hakemusasiat ovat yksinkertaisia ja ne eivät koske muun kuin hakijan oikeusasemaa. Tarkoituksena on, että tällaiset hakemusasiat yleensä käsiteltäisiin kansliassa. Ehdotettavan lain mukaan ei ole estettä sille, että hakemusasia silloin, kun hakija jättää hakemuksen kansliaan, heti hakijan ollessa saapuvilla ratkaistaan. Tällaisessa tapauksessa kansliassa saapuvilla olevalle hakijalle on ilmoitettava ratkaisun sisältö, vaikka päätöksen sisältävä asiakirja laadittaisiinkin myöhemmin lopulliseen muotoon. Esimerkkinä tällaisesta hakemusasiasta voidaan mainita asumusero puolisoitten yhteisestä hakemuksesta, perunkirjoitusajan pitentäminen tai pesänselvittäjän määrääminen kaikkien pesän osakkaiden hakemuksesta.

Silloin kun hakemus on toimitettu postitse tai asiaa muutoin käsitellään kansliassa hakijan ollessa saapuvilla ja hakemus hyväksytään, asia voidaan ratkaista heti käsittelyn päätyttyä. Päätöksen antamispäivää ei tällöin tarvitse etukäteen ilmoittaa hakijalle. Hakija saa tiedon ratkaisusta saadessaan toimituskirjan, jollei hän sitä ennen ole tiedustellut ratkaisua esimerkiksi puhelimitse.

Jos taas hakemus hylätään tai jätetään tutkimatta, hakijalle on puheena olevan 2 momentin mukaan hyvissä ajoin etukäteen ilmoitettava päätöksen antamispäivä. Tämä merkitsee sitä, että päätöstä ei voida antaa heti käsittelyn päätyttyä. Tällaisessakin tapauksessa päätös on kuitenkin annettava neljäntoista päivän kuluessa kansliassa tapahtuneen käsittelyn päättymisestä. Tieto päätöksen antamispäivästä on hakijalle tarpeen mahdollisen muutoksenhaun vuoksi.

Pykälän 3 momentin mukaan päätöksen on sen antamispäivästä alkaen oltava nähtävänä tuomioistuimen kansliassa silloin, kun päätöksen

antamispäivä on pykälän 2 momentin mukaan ilmoitettava asiaan osallisille. Tuomioistuim ei olisi velvollinen antamaan toimituskirjaa vielä päätöksen antamispäivänä. Säännös toimituskirjan antamisesta sisältyy ehdotettavan lain 18 §:ään.

17 §. *Pöytäkirja ja päiväkirja.* Ehdotettavassa laissa tarkoitetut hakemusasiat otetaan nykyisin alioikeudessa varsinaisasioissa, holhousasioissa tai avioehtoasioissa pidettäviin eri pöytäkirjoihin. Tuomiokuntien kansliassa pidetään perintöasioista lisäksi perintöasiain päiväkirjaa, joka alioikeuksien diaarijärjestelmään siirtymisen yhteydessä on vuonna 1978 sisällytetty tähän diaariin. Ehdotuksen mukaan holhousasioissa ja avioehtoasioissa pidettävien eri pöytäkirjojen sekä perintöasiain päiväkirjan pitäminen lopetettaisiin ja kaikki hakemusasiat otettaisiin saman järjestelmän piiriin.

Eräissä hakemusasioissa on kysymys vain asian kirjaamisesta. Tällaisista asioista pöytäkirjan laatiminen ei yleensä ole tarpeen. Sellaisissakin hakemusasioissa, jotka ratkaistaan tekemällä päätös, pöytäkirjan laatiminen on usein tarpeetonta. Sen vuoksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että pöytäkirja hakemusasian käsittelystä tulisi laatia vain silloin, kun se on tarpeen hakijan tai muun asiaan osallisen suullisen lausuman kirjaamiseksi taikka kun siihen on muu erityinen syy. Pöytäkirjan laatiminen suullisen lausuman kirjaamiseksi on tarpeen silloin, kun lausumaan sisältyy vaatimus, vastaus tai väite. Lyhyen yksiselitteisen lausuman kirjaaminen ei kuitenkaan välttämättä edellytä pöytäkirjan laatimista. Kun hakemusasian päätös laaditaan erilliseksi asiakirjaksi, asiaan osallisen tällainen lausuma voidaan monesti selostaa päätöksen selostusosassa. Silloin kun asiaa käsitellään istunnossa lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitetusta syystä, pöytäkirjan laatiminen todistajan tai asian selvittämiseksi henkilökohtaisesti kuullun asiaan osallisen kertomuksen kirjaamiseksi on sitä vastoin usein tarpeen. Pykälässä tarkoitettu erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että on kysymys sellaisesta hakemusasiasista, jonka käsittelyn kirjaaminen luotettavasti muutoin kuin laatimalla pöytäkirja ei ole mahdollista. Silloin kun hakemusasiasia laaditaan pöytäkirja, se vastaisi nykyisin laadittavaa pöytäkirjaa muutoin, mutta siihen ei sisällytettäisi tuomioistuimelle annettuja asiakirjoja eikä asian ratkaisua.

Pykälän 2 momentin mukaan kirjallisesta oikeudenkäyntiaineistosta ja mahdollisesti laaditusta pöytäkirjasta olisi muodostettava erillinen asia-

kirjavihko. Sellaisesta alkuperäisestä asiakirjasta, jonka hakija tarvitsee itselleen ja jota ei sen vuoksi voida liittää alkuperäisenä asiakirjavihkoon, asiakirjavihkoon olisi liitettävä arkistointiin soveltuva oikeaksi todistettu jäljennös. Asiakirjavihkosta olisi tarpeen käydä ilmi myös asiassa annettu ratkaisu.

Momentin mukaan asiakirjavihkoon tulee sisällyttää tarpeelliset tiedot hakemuksesta ja asian käsittelystä, jollei pöytäkirjaa pykälän 1 momentin mukaan ole ollut tarpeen laatia. Tämä voi tapahtua siten, että asiakirjavihkon kansilehdelle tai erilliselle asiakirjalle, esimerkiksi lomakkeelle tehdään tarpeelliset merkinnät. Tarpeellisia tietoja asian käsittelystä ovat esimerkiksi tiedot hakijasta ja muista asiaan osallisista, käsittelyajankohdasta, hakijan tai muun asiaan osallisen velvollisuudesta osallistua asian mahdolliseen jatkokäsittelyyn, hakijalle annetuista kehotuksista ja tiedot siitä, miten hakija tai muu asiaan osallinen on ollut edustettuna asian käsittelyssä.

Käsittelytietona on tarvittaessa kirjattava myös asiaan osallisen suullinen lausuma, esimerkiksi hakemukseen yhtyminen silloin, kun lausuman kirjaamiseksi ei pykälän 1 momentin mukaan ole laadittava pöytäkirjaa eikä lausumaa voida kirjata päätöksen selostusosassa. Lisäksi olisi merkittävä tarpeellinen tieto asian käsittelyä varten annetusta kirjallisesta oikeudenkäyntiaineistosta. Silloin kun selvyys vaatii, on myös merkittävä, kuka aineiston on antanut.

Puheena olevan 2 momentin säännös tarpeellisten tietojen sisällyttämisestä asiakirjavihkoon merkitsee sitä, että nämä tiedot, jotka nykyisin merkitään aina pöytäkirjaan, voidaan kirjata ja taltioida pöytäkirjaan verrattuna yksinkertaisemmin muodoin ja oikeusvarmuuden kannalta kuitenkin riittävällä tavalla niissä hakemusasioissa, joissa pöytäkirjan laatiminen pykälän 1 momentin perusteella ei ole tarpeellista.

Pykälän 3 momentin mukaan hakemusasioista pidetään päiväkirjaa. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriö antaisi tarkemmat määräykset päiväkirjasta ja asiakirjavihkon muodostamisesta.

18 §. *Toimituskirja.* Pykälän 1 momentin mukaan toimituskirjana hakija on velvollinen lunastaamaan päätöksen tai todistuksen tehdystä toimenpiteestä. Nykyisin voimassa olevien säännösten mukaan hakija on aina velvollinen lunastaamaan hakemusasiasia laaditun toimituskirjan. Momentin säännös ei siten merkitse muutosta nykyiseen verrattuna.

Pykälän 2 momenttiin on otettu huomautus siitä, että toimituskirjan antamisen ajasta ja toi-

mituskirjasta perittävästä maksusta on olemassa erityiset säännökset. Nykyisin voimassa olevat säännökset toimituskirjan antamisen määräajoista sisältävät 6 päivänä elokuuta 1861 annettuun asetukseen, senaatin kirjeeseen 28 päivästä huhtikuuta 1884 ja 9 päivänä heinäkuuta 1918 annettuun asetukseen. Niiden mukaan toimituskirja on annettava asianosaiselle raastuvanoikeudessa 21 päivän kuluessa päätöksen julistamisesta ja kihlakunnanoikeudessa 90 päivän kuluessa kun-kin istunnon päättymisestä. Kuitenkin toimituskirjat, jotka muutoksenhakemuksen johdosta tai hi muusta syystä ovat kiireellisiä, on annettava edellä mainittua nopeammin.

Oikeusministeriössä valmistellaan ehdotusta oikeudenkäymiskaaren pöytäkirjaa sekä tuomiota ja päätöstä koskevien säännösten uudistamiseksi. Ehdotus liittyy vireillä olevaan yleisperusteluissa mainittuun oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen. Tuon ehdotuksen yhteydessä annettaneen säännökset toimituskirjan antamisen määräajoista.

Silloin kun hakemusia ratkaistaan kansliassa välittömästi hakijan ollessa saapuvilla, lienee useissa tapauksissa mahdollista laatia toimituskirja samalla valmiiksi. Näin hakijalle voitaisiin antaa toimituskirja heti asian ratkaisusta ilmoitettaessa.

Toimituskirjoista perittävistä maksuista on säädetty leimaverolaissa (662/43) ja toimituskirjain lunastuksesta ja toimituspalkkioista annetussa asetuksessa (807/42).

19 §. Muutoksenhaku. Hakemusasiasa annettuun ratkaisuun haettaisiin muutosta hovioikeudelta samassa järjestyksessä kuin alioikeuden muissakin asioissa antamiin ratkaisuihin. Muutoksenhausta alioikeuden ratkaisuun on säädetty oikeudenkäymiskaaren 25 luvussa. Niin kuin edellä 16 §:n perustelujen kohdalla on selostettu, alkaa valitusaika siitä, kun päätös on joko julistettu istunnossa tai annettu kansliassa.

Eräissä laeissa ja asetuksissa on säädetty, että tuomioistuimen tai tuomarin hakemusasiasa antamaan ratkaisuun ei saa hakea muutosta. Tällaisia muutoksenhakukieltoja on voimassa pääasiasa tuomioistuimen tai tuomarin antamien väliaikaismääräysten osalta. Lisäksi eräisiin tuomarin yksin lopullisesti ratkaisemiin asioihinkin ei saa hakea muutosta. Viimeksi mainituista hakemusasioista voidaan mainita esimerkkinä pesänjakajan määrääminen, jos osakkaat ovat yksimieliset pesänjakajaksi määrättävästä henkilöstä (perintökaari 23 luku 13 §), sekä uskotun miehen asettaminen hoitamaan yhteistä esinettä silloin,

kun yhteisomistajat ovat yksimielisiä uskotun miehen asettamisesta (laki eräistä yhteisomistussuhteista 15 §).

Ehdotettavan lain 2 §:n 2 momentin mukaan kansliassa annettu päätös tai tehty toimenpide asiassa, joka muussa laissa, joka on annettu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, tai asetuksessa olevan säännöksen perusteella olisi vielä saatettava istunnossa käsiteltäväksi, olisi saatettava istunnossa käsiteltäväksi vain, jos asia ehdotettavan lain perusteella on käsiteltävä istunnossa. Säännöksen perusteella osa nykyisin voimassa olevien lakien ja asetusten mukaan väliaikaismääräyksinä pidettävistä ratkaisuista olisi ehdotettavan lain voimaan tultua lopullisia ratkaisuja. Näin ollen väliaikaismääräyksiä koskevat muutoksenhakukiellot eivät koskisi niitä, vaan tällaisiin lopullisiin ratkaisuihin voisi hakea muutosta puheena olevan pykälän mukaisesti.

Muita muutoksenhakua koskevia erityissäännöksiä sovellettaisiin edelleen lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin perusteella.

Kun hakemusasioissa siirryttäisiin varsinaisasiain pöytäkirjajärjestelmästä poikkeavaan järjestelmään, pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että hovioikeudelle osoitettujen kirjelmien ja niihin liittyvien asiakirjojen lisäksi alioikeuden on lähetettävä hovioikeuteen asiakirjavihko.

20 §. Täydentävät säännökset. Hakemusasioiden käsittelyssä noudatettaisiin pykälän 1 momentin mukaan soveltuvin osin riita-asiaihin käsiteltäviä koskevia säännöksiä. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että ehdotettavaan lakiin ei tarvitsisi ottaa oikeudenkäyntimenettelyä koskevia yleisiä säännöksiä.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan toimitettaessa asiakirjoja tuomioistuimelle ehdotettavan lain 6 §:n 3 momentissa ja 8 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on soveltuvin osin noudatettava eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimille annetun lain (248/65) säännöksiä. Tarkempia säännöksiä mainitun lain soveltamisesta on eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimille annetussa asetuksessa (655/65).

21 §. Asetuksenantovaltuus. Lain täytäntöönpanosta voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä asetuksella. Tarvittaessa asetuksella voitaisiin säätää esimerkiksi hakemusasioissa pidettävän päiväkirjan sisällöstä.

22 §. Voimaantulo. Ehdotettava laki on tar-koitus saattaa voimaan noin puolen vuoden kulluttua siitä, kun eduskunta on lakiehdotuksen hyväksynyt. Lailla kumottaisiin säännökset, joissa

on määräyksiä holhousasioiden ja avioehtoasioiden pöytäkirjasta sekä perintöasiain päiväkirjasta.

1.2. Laki avioliittolain 43 ja 44 §:n muuttamisesta

Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa tulisi sovellettavaksi myös avioehtoasiain käsittelyyn. Sanotun lain voimaantulon jälkeen ei enää ole tarkoituksenmukaista, että alioikeudessa pidettäisiin erillistä pöytäkirjaa avioehtosopimuksia varten. Tämän vuoksi ehdotetaan, että maininnat avioehtosopimuksen ottamisesta pöytäkirjaan poistettaisiin avioliittolain 43 §:n 2 momentista ja 44 §:stä. Edellä tarkoitettua lain voimaantulon jälkeen avioliittolain 43 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan avioehtosopimuksen maalla saa antaa tuomarille muuna päivänä kuin tuomioistuimen istuntopäivänä, ei ole enää tarpeellinen, minkä vuoksi se ehdotetaan poistettavaksi. Kun näin ollen tässä yhteydessä joudutaan muuttamaan avioliittolain 43 ja 44 &:ää, on pidetty aiheellisena eräiltä muiltakin osin muuttaa sanottuja lainkohtia.

Avioliittolain 43 §:n 1 momentin mukaan avioehtosopimus on annettava sen paikkakunnan tuomioistuimeen, missä miehellä on asunto ja koti tai, jollei hän asu Suomessa, Helsingin raastuvanoikeuteen. Säännöksellä on pyritty siihen, että tiedustelemalla miehen kotipaikan tuomioistuimelta voitaisiin helposti saada tieto siitä, onko puolisoilla avioehtosopimus. Nykyisin on varsin yleistä, että puolisoitten kotipaikka avioliiton aikana muuttuu. Näin ollen ei läheskään aina voida saada varmaa tietoa siitä, onko puolisoilla avioehtosopimus, tiedustelemalla siltä tuomioistuimelta, jonka alueella miehellä silloin on kotipaikka. Avioliittolain ja sen voimaannpanosta annetun lain soveltamisesta annetun asetuksen 26 §:n (852/79) 1 momentin mukaan oikeusministeriön on vuosittain maaliskuun loppuun mennessä laadittava ja Virallisen lehden liitteenä julkaistava luettelo edellisen vuoden aikana tuomioistuimen pöytäkirjaan otetuista avioehtosopimuksista. Tällä on pyritty parantamaan kansalaisten mahdollisuuksia saada tieto siitä, onko puolisoitten välillä voimassa avioehtosopimus.

Jos avioehtosopimus on jätetty muun paikkakunnan tuomioistuimeen kuin sen, jossa miehellä silloin oli kotipaikkansa, johtaa tämä siihen, että avioehtosopimus ei ole pätevä (KKO 1961 II 17). Tätä on pidettävä kohtuuttomana. Sen vuoksi ja edellä esitetyn perusteella voitaisiin

harkita avioliittolain 43 §:n muuttamista siten, että avioehtosopimus saataisiin jättää mihin tahansa alioikeuteen. Mitään tarvetta tähän ei kuitenkaan näytä olevan. Tärkeintä olisi, ettei avioehtosopimusta voitaisi julistaa pätemättömäksi sen vuoksi, että se on jätetty väärään tuomioistuimeen. Sekä käytännölliset syyt että sukupuolten väliset tasa-arvonäkökohdat puoltavat kuitenkin, että avioehtosopimus voitaisiin jättää myös vaimon kotipaikan tuomioistuimeen.

Edellä selostetuista syistä ehdotetaan 43 §:n kokonaisuudessaan muutettavaksi.

Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että avioehtosopimus on jätettävä sen paikkakunnan alioikeuteen, missä jommalla kummalla sopijapuolella on kotipaikka. Jollei kummallakaan ole kotipaikkaa Suomessa, avioehtosopimus olisi edelleen jätettävä Helsingin raastuvanoikeuteen.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta siitä, että tuomioistuimen tulee ottaa avioehtosopimus sitä varten pidettävään pöytäkirjaan. Se korvattaisiin määräyksellä, jonka mukaan tuomioistuimen on rekisteröitävä avioehtosopimus.

Avioliittolain 44 § sisältää säännöksen avioehtosopimuksen voimaantulosta. Sen mukaan avioehtosopimus, jonka kihlakumppanit ovat tehneet, tulee voimaan avioliiton päättämisestä, jos se annetaan tuomioistuimeen tai 43 §:n 3 momentissa mainitussa tapauksessa tuomarille kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona avioliitto on päätetty. Muuten avioehtosopimus tulee sanotun lainkohdan mukaan voimaan siitä päivästä, jolloin se on otettu tuomioistuimen pöytäkirjaan.

Avioehtosopimuksen voimaantulon ajankohdalla on riidattomasti merkitystä ainoastaan silloin, kun kihlakumppani lahjoittaa kihlatulleen omaisuutta, joka on tälle tuleva avioliittoa päättäessä. Jollei avioehtosopimusta tässä tapauksessa ole annettu oikeuteen kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona avioliitto on päätetty, eikä se näin ollen ole tullut voimaan avioliiton päättämisestä, lahjoitus raukeaa. Sen jälkeen kun puoliso on kuollut tai avioliitto on tuomiolla purettu tai puolisoille on myönnetty asumusero, avioehtosopimusta ei enää voida ottaa tuomioistuimen pöytäkirjaan (KKO 1950 II 219). Näin on ilmeisesti asianlaita silloinkin, kun hakemus avioehtosopimuksen ottamisesta tuomioistuimen pöytäkirjaan on tehty kuukauden kuluessa avioliiton päättämisestä.

Koska edellä mainitut seikat eivät ilmene rii-

dattomasti voimassa olevasta laista, ehdotetaan avioliittolain 44 §:ää tältä osin selvennettäväksi.

Pykälän 1 momentin mukaan avioehtosopimuksen voimaantulon edellytyksenä olisi, että se on annettu tuomioistuimelle ja asianmukaisesti rekisteröity. Aikaisemmin mainitusta syystä ehdotetaan myös momenttiin otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että avioehtosopimus tulee voimaan, vaikka rekisteröimisen olisi toimitannut muu alioikeus kuin se, missä jommalla kummalla sopijapuolella on kotipaikka.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan avioehtosopimus, jolla lahjoitetaan kihlakumppanille tälle avioliittoa päätettäessä tulevaa omaisuutta, raukeaa, jollei avioehtosopimusta ole jätetty tuomioistuimelle kuukauden kuluessa avioliiton päättämisestä. Jos avioehtosopimuksessa on lahjoituksen ohella sovittu muustakin, on kussakin tapauksessa erikseen harkittava, aiheuttaako lahjoituksen pätemättömyys myös avioehtosopimuksen pätemättömyyden muilta osin.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että avioehtosopimus ei tule voimaan, jos se on jätetty tuomioistuimeen vasta sen jälkeen, kun puoliso on kuollut tai avioliitto on tuomiolla purettu tai puolisoille on myönnetty asumusero.

Ennen ehdotettavan lain voimaantuloa tuomioistuimen pöytäkirjaan otettua avioehtosopimusta ei olisi lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan pidettävä pätemättömänä sillä perusteella, että se on jätetty väärään tuomioistuimeen. Näin ollen ennen ehdotettavan lain voimaantuloa tuomioistuimen pöytäkirjaan otettua avioehtosopimusta ei voitaisi katsoa pätemättömäksi yksinomaan siitä syystä, että sen on ottanut pöytäkirjaan tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen avioliittolain nykyisin voimassa olevan 43 §:n 1 momentin nojalla. Väärään tuomioistuimeen jätetyn avioehtosopimuksen pitäminen kerrotuin tavoin pätevänä ei kuitenkaan saisi aiheuttaa ennen ehdotettavan lain voimaantuloa toimitetun omaisuuden osituksen tai erotelun taikka ennen lain voimaantuloa tehdyn oikeustoimen pätemättömyyttä. Näin olisi asia myös silloin, kun ositusta, erottelua tai sopimusta tehtäessä avioehtosopimusta on pidetty pätemättömänä. Tästä on pidetty aiheellisenä ottaa nimenomainen maininta voimaantulosäännöksen.

Yleisistä periaatteista johtuisi kuitenkin, että avioehtosopimusta, jonka tuomioistuin lainvoiman saaneella päätöksellä on julistanut pätemät-

tömäksi, ei ehdotettavan lain voimaantulon jälkeenkään voitaisi pitää pätevänä.

1.3. Laki oikeudenkäymiskaaren 23 luvun muuttamisesta

Oikeudenkäymiskaaren 23 luvussa on säädetty kihlakunnanoikeuden ja raastuvanoikeuden tuomionvoipaisuudesta eli siitä, millaisessa kokoonpanossa ne voivat ratkaista asian. Ehdotettavaan lakiin hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa sisältyy myös alioikeuden päätösvaltaisuutta koskevia säännöksiä. Laintarkastuskunnan esitysehdotuksesta antamassa lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että esitysehdotukseen ei sisältynyt ehdotusta oikeudenkäymiskaaren 23 luvun säännösten muuttamiseksi.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 lukua on muutettu 1 päivänä huhtikuuta 1979 voimaan tulleella lailla (595/77) niin, että sanotun luvun 7 §:n 2 momentin mukaan alioikeus voi käsitellä muuntorangaistuksen määräämistä koskevan asian myös kokoonpanossa, jossa kihlakunnanoikeuden muodostaa sen puheenjohtaja ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeuden yksi sen lainoppineista jäsenistä. Syyskuun 1 päivänä 1983 voimaan tulleen rikesakkolain (66/83) 14 §:n 2 momentin mukaan rikesakkoasian käsittelee yleisessä alioikeudessa yksi alioikeuden lakimiestuomari (*rikesakkotuomari*). Rikesakkoasetuksen (608/83) 5 §:n mukaan rikesakkotuomarina on kihlakunnanoikeudessa kihlakunnantuomari tai käräjätuomari ja raastuvanoikeudessa puheenjohtaja tai joku sen lainoppineista jäsenistä. Näiden lainmuutosten yhteydessä oikeudenkäymiskaaren 23 luvun kihlakunnanoikeuden ja raastuvanoikeuden tuomionvoipaisuutta koskevaa säännöstä ei tarkistettu. Laintarkastuskunnan esittämän edellä mainitun huomautuksen johdosta ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 23 lukuun otettavaksi uusi 1 a §, josta kävisi ilmi, että kihlakunnanoikeuden ja raastuvanoikeuden kokoonpanosta käsiteltäessä eräitä asioita on säädetty erikseen.

1.4. Laki tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta

Tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n 2 momentissa on säädetty muun muassa, että määräyksen kanslianotaarille ja notaarille toimia

kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana antaa hovioikeus. Mainitun pykälän ja tuomiokuntain hoidosta annetun asetuksen nojalla kihlakunnantuomari voi määrätä tietyin edellytyksin notaarin omalla vastuullaan käsittelemään lainhuudatus-, kiinnitys-, rangaistusmääräys- ja maksamismääräysasioita. Kihlakunnantuomari ei kuitenkaan saa määrätä notaaria ratkaisemaan asioita, joita niiden laatuun ja laajuuteen nähden on pidettävä vaikeina ratkaista.

Ehdotettavaan lakiin hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa sisältyy säännös (3 §), jonka mukaan hakemusia voitaisiin laissa säädetyin edellytyksin ratkaista alioikeuden kansliassa. Asia ratkaistaisiin tällöin kihlakunnanoikeudessa kokoonpanossa, jossa kihlakunnanoikeuden muodostaa sen puheenjohtaja ilman lautakuntaa. Alioikeuden kansliassa käsiteltäviä hakemusasioita ei voida pitää yleensä vaikeampina kuin niitä edellä tarkoitettuja asioita, jotka notaari nykyisin voidaan määrätä omalla vastuullaan ratkaistamaan. Tästä syystä ehdotetaan, että tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n 2 momenttia muutetaan niin, että hovioikeuden tulisi antaa kanslianotaarille ja notaarille määräys toimia kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana vain silloin, kun kihlakunnanoikeus käsittelee asioita istunnossa. Tuomiokuntain hoidosta annettua asetusta tulisi muuttaa siten, että kihlakunnantuomari voisi määrätä notaarin toimimaan kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana käsiteltäessä hakemusasioita kansliassa.

Raastuvanoikeudesta annetun lain 4 a §:n 2 momentin mukaan raastuvanoikeudessa toimesaan kuusi kuukautta ollut notaari saadaan määrätä omalla vastuullaan käsittelemään niitä tuomarintehtäviin kuuluvia asioita, jotka raastuvanoikeuden jäsen on oikeutettu yksin ratkaisemaan. Määräyksen notaarille tällaisten asioiden ratkaisemiseen antaa raastuvanoikeudesta annetun asetuksen 15 a §:n 2 momentin mukaan raastuvanoikeuden hallintojaosto. Voimassa olevat säännökset mahdollistavat siten sen, että notaari myös raastuvanoikeuksissa voidaan määrätä käsittelemään hakemusasioita raastuvanoikeuden kansliassa.

2. Voimaantulo

Uudistuksella ei ole sellaisia riippuvuuksia muista uudistuksista, jotka välttämättä vaatisivat niiden toteuttamisen huomioon ottamista. Siksi uudistuksen välittömälle toteuttamiselle ei ole esteitä. Lakiehdotusten tultua hyväksytyiksi olisi alioikeuksille varattava järjestelyaikaa ennen lakien voimaantuloa uudistuksen vaatimia käytännön toimenpiteitä varten. Uudistus olisi tarkoituksenmukaisinta saattaa voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on lakiehdotukset hyväksynyt.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan yleisessä alioikeudessa sellaisten asioiden käsittelyyn, jotka alioikeus voi ottaa käsiteltävikseen hakemuksesta, ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan (*hakemusasia*).

Tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta rikosasioihin, lainhuudatus-, kiinnitys-, maksamismääräys- ja konkurssiasioihin, isyyden tunnustamisen hyväksymistä koskeviin asioihin, maksutonta oikeudenkäyntiä koskeviin asioihin eikä merilain (167/39) mukaan käsiteltäviin asioihin.

2 §

Lain suhde muihin säädöksiin

Jos muussa laissa tai ennen tämän lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on tästä laista poikkeava säännös, noudatetaan sitä. Säännöstä, joka koskee alioikeuden kokoonpanoa tai yhden tuomarin toimivaltaa taikka edellyttää asian käsittelemistä istunnossa, ei kuitenkaan noudateta, jos säännös on laissa, joka on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, tai asetuksessa.

Jos asiassa kansliassa on annettu päätös tai tehty toimenpide ja asia muussa laissa, joka on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, tai asetuksessa olevan säännöksen perusteella olisi vielä saatettava istunnossa käsiteltäväksi, noudatetaan tällaista säännöstä vain, jos asia tämän lain

perusteella on käsiteltävä istunnossa. Tällaisessa tapauksessa kansliassa annettu päätös tai tehty toimenpide on väliaikainen sen mukaan kuin siitä on erikseen säädetty.

3 §

Hakemusasian käsittely

Hakemusasia käsitellään alioikeuden kansliassa tai istunnossa.

Hakemusasia on kuitenkin aina käsiteltävä istunnossa, jos asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi taikka jos asiassa on kuultava todistajaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti.

4 §

Alioikeuden kokoonpano

Kansliassa ja, jollei 5 §:stä muuta johdu, istunnossa asia käsitellään kokoonpanossa, jossa kihlakunnanoikeuden muodostaa sen puheenjohtaja ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeuden yksi sen lainoppineista jäsenistä.

Alioikeus voi päättää välitoimenpiteestä 1 momentissa mainitussa kokoonpanossa myös sellaisessa asiassa, joka 5 §:n mukaan on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa.

Täysilukuinen alioikeus voi kuitenkin istunnossa aina käsitellä hakemusasian.

5 §

Hakemusasian käsittely täysilukuisessa alioikeudessa

Riittävä hakemusasia on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, jolleivät asiaan osalliset pyydä, että asia käsitellään 4 §:n 1 momentissa mainitussa kokoonpanossa.

Hakemusasia on aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, kun:

- 1) asian ratkaiseminen vaatii laajaa todistelua,
- 2) kysymys on asiasta, jossa lain tai asetuksen nojalla päätös saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai siihen haetaan muutosta tuomioistuimessa, taikka
- 3) asian käsittelemiseen täysilukuisessa alioikeudessa on muu painava syy.

6 §

Hakemus

Hakemusasian käsittelyä pyydetään kirjallisella hakemuksella, jossa on ilmoitettava:

- 1) tuomioistuimen nimi,
- 2) hakijan vaatimus tai pyytämä toimenpide sekä sen tarpeellinen perustelu,
- 3) hakijan tai muun asian osallisen nimi, ammatti ja asuinpaikka sekä
- 4) hakijan, hänen laillisen edustajansa tai asianmiehen puhelinnumero sekä se postiosoite, johon asiaa koskevat ilmoitukset saadaan lähetää.

Hakemukseen on liitettävä tarpeelliset asiakirjat. Hakemus on hakijan tai sen laatijan allekirjoitettava.

Hakemus on annettava kansliaan tai alioikeudelle istunnossa taikka toimitettava postitse tai lähetin välityksellä kansliaan. Hakemus saadaan esittää myös suullisesti, jos asia selvästi käy ilmi esitetystä asiakirjoista. Samalla on ilmoitettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot.

Mitä tässä pykälässä ja jäljempänä tässä laissa on säädetty hakemuksesta, koskee soveltuvin osin myös ilmoitusta.

7 §

Hakemusasian vireilletulo

Hakemusasia tulee vireille, kun hakemus on esitetty kansliassa tai istunnossa taikka toimitettu postitse tai lähetin välityksellä kansliaan.

8 §

Hakemusasian käsittely kansliassa

Hakemusasia on otettava kansliassa käsiteltäväksi heti tai viimeistään seitsemäntenä päivänä asian vireilletulosta, jollei ole pätevää estettä.

Kun asiaa käsitellään kansliassa, hakija saa toimittaa kirjallisen lausumansa ja muut asiakirjat postitse tai lähetin välityksellä kansliaan.

9 §

Hakemuksen täydentäminen

Jos hakemus on puutteellinen, hakijaa on kehotettava täydentämään hakemustaan määräajassa, jollei täydentäminen ole asian käsittelyn kannalta tarpeetonta. Hakijalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen.

10 §

Hakemusasian siirtäminen

Jos hakemus on toimitettu kansliaan eikä asiaa 3 §:n 2 momentissa tai 5 §:ssä mainitusta syystä voida käsitellä kansliassa, asia on siirrettävä istunnossa tapahtuvaan käsittelyyn.

Milloin hakemus on esitetty istunnossa, joka toimitetaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa, eikä asiaa 5 §:ssä mainitusta syystä voida käsitellä sanotussa kokoonpanossa, asia on siirrettävä käsiteltäväksi täysilukuisen alioikeuden istunnossa.

11 §

Valmistavat toimenpiteet

Milloin hakemusasiassa on varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla kuulluksi eikä hakija ole kutsunut häntä tuomioistuimeen, tuomioistuimen on kutsuttava asiaan osallinen istuntoon. Hakijaa on kehotettava huolehtimaan tuomioistuimen antaman kutsun tiedoksiantamisesta.

Jos ennen asian ratkaisemista on ryhdyttävä muuhun toimenpiteeseen, jonka hakija on velvollinen suorittamaan, hakijaa on kehotettava suorittamaan se määräajassa.

12 §

Kehotuksen noudattamisen laiminlyönti

Jos hakija ei noudata hänelle 9 tai 11 §:n mukaan annettua kehotusta, asia on jätettävä tutkimatta, jollei asiaa laiminlyönnistä huolimatta

ta voida ratkaista. Erityisestä syystä asian käsittely voidaan kuitenkin lykätä.

Kehotuksessa on mainittava laiminlyönnistä aiheutuva seuraamus.

13 §

Asiaan osallisen henkilökohtainen läsnäolo

Jos hakemusasian selvittämiseksi on tarpeellista, että hakijaa tai muuta asiaan osallista kuullaan henkilökohtaisesti, häneen sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 16 luvussa on säädetty asianosaisen velvoittamisesta saapumaan riita-asian jatkokäsittelyyn.

14 §

Hakemuksen jatkaminen

Milloin asian käsittely lykätään tai siirretään, hakija velvoitetaan jatkamaan hakemustaan uhalta, että asia muutoin jätetään sillensä.

Milloin hakija ei ole ollut saapuvilla hakemusasian käsittelyssä, hänelle ilmoitetaan jatkokäsittelystä, suoritettavista toimenpiteistä ja asetetusta uhasta postitse saantitodistusta vastaan, jollei ole syytä käyttää muunlaista tiedoksiantotapaa.

15 §

Hakemusasian ratkaiseminen

Hakemusia ratkaistaan tekemällä päätös tai hakemuksessa tarkoitettu muu toimenpide.

Päätös laaditaan erilliseksi asiakirjaksi. Sen tulee sisältää tuomioistuimen nimi, päätöksen antamispäivä ja -paikka, asiaan osallisten nimet sekä lyhyt selostus asiasta, perustelut, sovelletut lainkohdat ja lopputulos. Jos hakemus hyväksytään eikä asia ole ollut riitainen eikä täydellisen päätöksen laatimiseen ole muuta erityistä syytä, päätökseen ei tarvitse sisältyä selostusta asiasta eikä perusteluja.

Jos asia ratkaistaan tekemällä hakemuksessa tarkoitettu toimenpide, siitä laaditaan todistus. Tällainen todistus samoin kuin päätös, johon ei sisälly selostusta asiasta eikä perusteluja, voidaan myös kirjoittaa tai liittää hakemukseen tai sen perusteena olevaan asiakirjaan.

16 §

Ratkaisun antaminen

Hakemusasian ratkaisu annetaan kansliassa tai julistetaan istunnossa. Päätös saadaan antaa kans-

liassa myös istunnossa käsitellyssä laajassa tai vaikeassa asissa, jos päätöstä ei tuomioistuimen jäsenten neuvottelun tai päätöksen laatimisen vuoksi voida julistaa heti käsittelyn päätyttyä.

Kansliassa päätös on annettava viimeistään neljäntenätoista päivänä kansliassa tai istunnossa suoritettua käsittelyn päättymisestä. Käsittelyn päättyessä saapuvilla olevalle asiaan osalliselle on ilmoitettava päätöksen antamispäivä. Sille asiaan osalliselle, joka ei ole ollut käsittelyn päättyessä saapuvilla, päätöksen antamispäivä on ilmoitettava hyvissä ajoin ennen päätöksen antamista kirjallisesti silloin, kun hakemusia ratkaistaan toisin kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt.

Silloin kun päätöksen antamispäivä 2 momentin mukaisesti on ilmoitettava asiaan osalliselle, päätöksen on antamispäivästä alkaen oltava nähtävänä kansliassa.

17 §

Pöytäkirja ja päiväkirja

Hakemusasiasta laaditaan pöytäkirja vain silloin, kun se on tarpeen suullisen lausuman kirjaamiseksi taikka kun siihen on muu erityinen syy.

Asiakirjoista ja pöytäkirjasta muodostetaan erillinen asiakirjavihko. Jollei pöytäkirjaa laadita, asiakirjavihkoon tulee sisällyttää tarpeelliset tiedot hakemuksesta ja asian käsittelystä.

Hakemusasioista pidetään päiväkirjaa. Tarkeimmat määräykset päiväkirjasta ja asiakirjavihkon muodostamisesta antaa oikeusministeriö.

18 §

Toimituskirja

Toimituskirjana hakija on velvollinen lunastamaan päätöksen tai todistuksen tehdystä toimenpiteestä.

Toimituskirjan antamisen ajasta ja toimituskirjasta perittävästä maksusta on säädetty erikseen.

19 §

Muutoksenhaku

Hakemusasiassa tehtyyn ratkaisuun haetaan muutosta hovioikeudelta oikeudenkäymiskaaren 25 luvussa säädettyssä järjestyksessä.

Alioikeuden kansliaan toimitettujen, hovioikeudelle osoitettujen kirjelmien ja niihin liitty-

vien asiakirjojen lisäksi alioikeuden on lähetettävä hovioikeuteen hakemusasian asiakirjavihko.

20 §

Täydentävät säännökset

Mikäli tässä laissa ei toisin säädetä, hakemusasian käsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava, mitä riita-asian käsittelystä alioikeudessa on voimassa.

Toimitettaessa asiakirjoja 6 §:n 3 momentissa ja 8 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kansliaan postitse tai lähetin välityksellä on soveltuvin osin noudatettava eräiden asiakirjain lähettämistä tuomioistuimille annetun lain (248/65) säännöksiä.

21 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa asetuksella.

22 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Tällä lailla kumotaan 19 päivänä elokuuta 1898 annetun holhouslain 77 §, tuomiokuntain hoidosta 7 päivänä kesäkuuta 1935 annetun lain 23 a §, sellaisena kuin se on 5 päivänä helmikuuta 1965 annetussa laissa (50/65), sekä perintöasiain päiväkirjasta 26 päivänä marraskuuta 1965 annettu asetus (611/65) siihen myöhemmin tehdyne muutoksineen.

2.

Laki**avioliittolain 43 ja 44 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetun avioliittolain (234/29) 43 ja 44 § näin kuuluviksi:

43 §

Avioehtosopimus on jätettävä sen paikkakunnan alioikeuteen, missä jommalla kummalla sopijapuolella on kotipaikka. Jollei kummallakaan ole kotipaikkaa Suomessa, on avioehtosopimus jätettävä Helsingin raastuvanoikeuteen.

Tuomioistuimen on rekisteröitävä avioehtosopimus ja viivytystä toimitettava rekisteröimisestä kuulutus Viralliseen lehteen.

44 §

Avioehtosopimuksen voimaantulon edellytyksenä on, että se on annettu tuomioistuimelle ja asianmukaisesti rekisteröity. Avioehtosopimus tulee voimaan, vaikka rekisteröimisen olisi toimitanut muu kuin 43 §:n 1 momentissa tarkoitettu alioikeus.

Jäljempänä 45 §:ssä tarkoitettu avioehtosopimus, jolla lahjoitetaan kihlakumppanille tälle avioliittoa päätettäessä tulevaa omaisuutta, rau-

keaa, jollei avioehtosopimusta ole jätetty tuomioistuimelle kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona avioliitto on päätetty.

Avioehtosopimus ei tule voimaan, jos se on jätetty tuomioistuimelle vasta sen jälkeen, kun puoliso on kuollut tai avioliitto on tuomiolla purettu tai puolisoille on myönnetty asumusero.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Avioehtosopimusta, joka ennen tämän lain voimaantuloa on otettu tuomioistuimen pöytäkirjaan, ei ole pidettävä pätemättömänä sillä perusteella, että se on jätetty väärään tuomioistuimeen. Tämä ei kuitenkaan aiheuta ennen tämän lain voimaantuloa toimitetun omaisuuden osituksen tai erottelun taikka ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn oikeustoimen pätemättömyyttä.

3.

Laki**oikeudenkäymiskaaren 23 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään oikeudenkäymiskaaren 23 lukuun uusi näin kuuluva 1 a §:

23 luku

Tuomionvoipaisuudesta ja äänestämisestä

1 a §

Eräiden asioiden käsittelemisestä kihlakunnan-

oikeudessa ja raastuvanoikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa on säädetty erikseen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

4.

Laki**tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan tuomiokuntain hoidosta 7 päivänä kesäkuuta 1935 annetun lain 8 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 30 päivänä huhtikuuta 1974 annetussa laissa (324/74), näin kuuluvaksi:

8 a §

Kihlakunnantuomari saa määrätä kanslianotaarin ja toimessaan kuusi kuukautta olleen notaarin, joka on täyttänyt 23 vuotta, suorittamaan omalla vastuullaan tuomarintehtäviä sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Määräyksen kanslianotaarille ja notaarille toimia kihla-

kunnanoikeuden puheenjohtajana kihlakunnan-oikeuden istunnossa antaa kuitenkin hovi-oikeus. Kanslianotaarin tehtävistä on muutoin voimassa, mitä notaarin tehtävistä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1985

Tasavallan Presidentti**MAUNO KOIVISTO**Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

2.

Laki

avioliittolain 43 ja 44 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetun avioliittolain (234/29) 43 ja 44 § näin kuuluviksi:

Voimassa oleva laki

43 §

Avioehtosopimus on annettava sen paikkakunnan oikeuteen, missä miehellä on asunto ja koti, tai, ellei hän asu Suomessa, Helsingin raastuvan-oikeuteen.

Oikeus ottakoon avioehtosopimuksen sitä varten pidettävään pöytäkirjaan sekä toimittakoon viivytyksettä sopimuksen antamisesta oikeuteen kuulutuksen virallisiin sanomalehtiin.

Milloin oikeuden istuntopäivää ei ole, saa avioehtosopimuksen maalla antaa tuomarille, jonka tulee pitää huoli siitä, että 2 momentin säännöksiä noudatetaan.

44 §

Avioehtosopimus, jonka kihlakumppanit ovat tehneet, tulee voimaan avioliiton päättämisestä, jos se annetaan oikeuteen tai 43 §:n 3 momentissa mainitussa tapauksessa tuomarille kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona avioliitto on päätetty; muuten olkoon avioehtosopimus voimassa siitä päivästä, jolloin se on otettu oikeuden pöytäkirjaan.

Ehdotus

43 §

Avioehtosopimus on jätettävä sen paikkakunnan alioikeuteen, missä jommalla kummalla sopijapuolella on kotipaikka. Jollei kummallakaan ole kotipaikkaa Suomessa, on avioehtosopimus jätettävä Helsingin raastuvanoikeuteen.

Tuomioistuimen on rekisteröitävä avioehtosopimus ja viivytyksettä toimitettava rekisteröimisestä kuulutus Viralliseen lehteen.

44 §

Avioehtosopimuksen voimaantulon edellytyksenä on, että se on annettu tuomioistuimelle ja asianmukaisesti rekisteröity. Avioehtosopimus tulee voimaan, vaikka rekisteröimisen olisi toimitanut muu kuin 43 §:n 1 momentissa tarkoitettu alioikeus.

Jäljempänä 45 §:ssä tarkoitettu avioehtosopimus, jolla lahjoitetaan kihlakumppanille tälle avioliittoa päätettäessä tulevaa omaisuutta, raukeaa, jollei avioehtosopimusta ole jätetty tuomioistuimelle kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona avioliitto on päätetty.

Avioehtosopimus ei tule voimaan, jos se on jätetty tuomioistuimelle vasta sen jälkeen, kun puoliso on kuollut tai avioliitto on tuomiolla purettu tai puolisoille on myönnetty asumusero.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 198 .*

Avioehtosopimusta, joka ennen tämän lain voimaantuloa on otettu tuomioistuimen pöytäkirjaan, ei ole pidettävä pätemättömänä sillä

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

perusteella, että se on jätetty väärään tuomioistuimeen. Tämä ei kuitenkaan aiheuta ennen tämän lain voimaantuloa toimitetun omaisuuden osituksen tai erottelun taikka ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn oikeustoimen pätemättömyyttä.

4.

Laki

tuomiokuntain hoidosta annetun lain 8 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan tuomiokuntain hoidosta 7 päivänä kesäkuuta 1935 annetun lain 8 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 30 päivänä huhtikuuta 1974 annetussa laissa (324/74), näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

8 a §

8 a §

Kihlakunnantuomari saa määrätä kanslianotaarin ja toimessaan kuusi kuukautta olleen notaarin, joka on täyttänyt 23 vuotta, suorittamaan omalla vastuullaan tuomarintehtäviä sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Määräyksen kanslianotaarille ja notaarille toimia kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana antaa kuitenkin hovioikeus. Kanslianotaarin tehtävistä on muutoin voimassa, mitä notaarin tehtävistä on säädetty.

Kihlakunnantuomari saa määrätä kanslianotaarin ja toimessaan kuusi kuukautta olleen notaarin, joka on täyttänyt 23 vuotta, suorittamaan omalla vastuullaan tuomarintehtäviä sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Määräyksen kanslianotaarille ja notaarille toimia kihlakunnanoikeuden puheenjohtajana *kihlakunnan-oikeuden istunnossa* antaa kuitenkin hovioikeus. Kanslianotaarin tehtävistä on muutoin voimassa, mitä notaarin tehtävistä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä*
kuuta 198.

